

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 426666 - PREZIOA: 7 PEZETA

“ARGIA” taldeko dantzariekin

Gipuzkoako dantza eta soiñu zaharretaz

ARGIA deitzen den dantza-talde langileak, orain urte batzuetatik honantz Euskal Herriko dantza eta folklore zahararren itxura teoriarik eta praktikan asko zehaztu eta sakondu du. Lan hau, ordu eta izerdi asko kostea da. «Folklore» mistifikatu batetik benetako folklore historiko zuzenera dagoen tarte konstante hartuz, inbestigazio lan zehatz bat egin dute, eta lan horren ondoren izan dira bai beren emaldi publikoak, bai gai horri buruz bildu duten materiala ere.

Lan horrek, afizio eta maitasun haundi batez gainera, gure aintzina bizitzarekiko kriterio sakonak eskatzen ditu. Dantza eta kanta zaharrak, beste espresioen artean, herri baten historiaren eta historia horren osagarri sozial eta kulturalen zehaztasun dira. Jokabide eta erantzun estetiko batzuen munitate adierazten dute. Gai hauek bezaraz, alde hortatik begiraturik, ezin liteke arinki har. Ez dira azalke-ria jostagarrietan denbora pasatuz erabiltzeko gaiak, zoritxarrez askotan gertatu ohi den bezala.

ARGIA taldeak lehendik ezaguturazikiak zizkigun Nafarroa eta Gipuzkoako zenbait dantza. Oroit dezagun, beste gauza askoren artean, Luzaideko ihauteria. Oraingo hontan, berriz, Gipuzkoako dantza zaharren bilduma bat prestatu dute. Dantza hauek taldeak molde desberdinetakoak hautatuz, ikuskari antologiko bat osatu nahi izan dute, eta material hau izanen da datorren astearen hemeretziaren, ostiraleko, Donostiako Victoria Eugenia teatroan agertuko digutena. Gertakizun hau dela medio, taldeko batzuekin elkarrizketa bat prestatzea interesgarri iruditu zaigu. Eta horrela, maiatzeko arratsalde euritsu hauetako batean, Juan Antonio Urbel, honen emazte Mari-Angel eta Mikel Lizarzarekin solastu gera.

G.—Gipuzkoako zer dantza ikasi eta prestatu duzue agerraldi honetarako?

E.—Gipuzkoan, aintzina, urtean zeha dantzaten ziren dantzen zikloa esatu nahi izan dugu. Lehenbizi, garai edo egun berezietako dantza batekin hasten gara. «Corpus» egunean Oñaten dantzatzeko den espata-dantzarekin, hain zuzen. Gero, herrietako festetan gizonzuek igande goizetan dantzatzeko zituzten dantza ritualekin jarraitzen dugu. Hoetatik bereziene-takoak bederatzi Brokel-dantza dira. Guk bedeatzietatik Erreberentzia deitzen dena hautatu dugu, gutxienez egutzen dena baita.

Ondoren, musika-tresna berezi batzuk sartzeko asmoa dugu. Trikitixa edo dulzaina, esate baterako. Tresna hauek, berez, beste probintzietako bezala kontsideratu ohi dira (Bizkaia eta Nafarroako). Hala ere, Gipuzkoan neizpait erabiltzen ziren, eta herregatik erakutsi nahi genituzke.

Urrena, Lizarzako ihauterietako dantza da; dantza hauek oso bitxi eta bereziak dira, jatzera aldetik, batez ere... Horren ondoren, eta lehenengo parte amaitzeko, neskek «O, Pego, Pello» lan-kanta

zaharra eszenifikatuko dute. Honekin, gure folklorearen berezitasunak errespetatuz, ballet tankerako montaketa bat egin nahi izan dugu, bide berriak ikutzen hasteko. Hemen erabiliko ditugun jatzkerak XVgn. mendeko modelotatik hartuak daude.

Bigarren zatian Gizon-dantza doa lehenik. Dantza hau osatzea lan nekeza izan da guretzat. Iz-tuetaren liburua ondo aztertu behar izan dugu, bai ta Iz-tuetari buruz Franzisko Gaskuek bere «Euskal Herriaren alde» liburuan eman zituen argitasunak jaso ere. Horrekin, eta gure herietan geratzen diren aztarren eta ahozko tradizioekin, Gizon-Dantza hori osatu dugu.

Ondoren, Soiñu-zaharrak deitzen diren dantzak sartzen ditugu. Gizonzuek dantzatzeko zituzten dantza hauek Iz-tuetaren kezka ziren. Berak ez zituen denak esplikatzen ahal izan. Ez Brokel-makillena deitzen dena, ez eta ere Makilla-aundia, Makilla-txikia eta Erreberentzia. Hala ere, dantza hoen pauso eta berezitasunei buruz argitasunak eman zituen, eta hoiak kontuan hartuz gure montatu ahal izan ditugu. Dantza hauek orain ehun ta berogaitamarren bat urte arte Gipuzkoan dantzatu ohi ziren.

Ondoren, neska eta mutilen arteko dantzak doaz. Horrela, Neskatxena-esku dantza, Galaiena-esku dantza. Bai ta ere, Txakoli deitzen zen dibertimendu bat; azken hau, txistuak plazan saioa bukatzean, aiantamentuetako sapai edo goiko ganberan dantzatzeko zen.

Eta, azkenik, Gipuzkoako herrietan festak amaitzeko usatzen zen Jorrai-dantzarekin itxiko dugu saioa.

G.—Bilduma zabala benetan... Nola deituko duzue euskaraz zuen programa?

E.—Gipuzkoako dantza eta soiñu zaharrak.

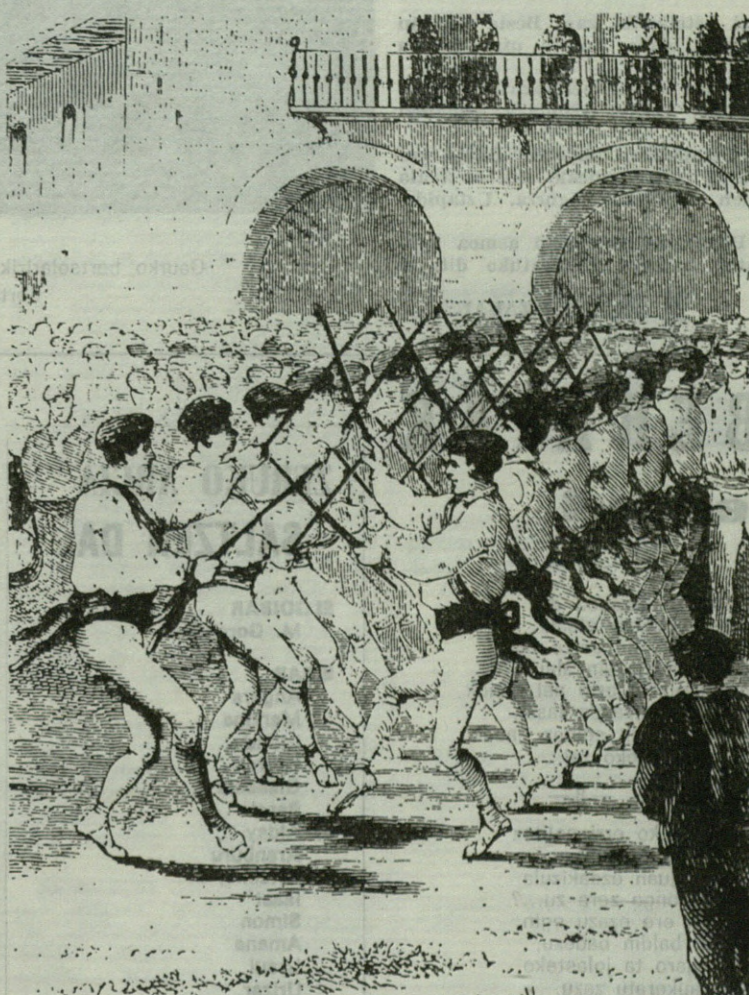
G.—Aipamen, liburu, artxibo eta ohiturak direla medio, Gipuzkoako zenbait dantza ezagutzen da dena?

E.—Gutxi gora-behera, hirurogei ta hamabost dantza inguru dira gaur ezagunak. Horrek ez du esan nahi lehen gehiago izango ez zenik (emakumezkoenik, batez ere), baina guk horiek ezagutzen ditugu; esan dizut, gutxi gora-behera.

G.—Zeintzuk izan dira, batez ere, hori, guzi hori, biltzeko erabili dituzuen iturburu eta informazio-bideak?

E.—Iturbururik garrantzitsuenak, zalantzarik gabe, Iz-tuetaren «Gipuzkoako dantza gogoangarrien kondaira» deitzen den liburua da. Hala ere, liburu bakar hori ez da aski. Guretzat garrantzi handia izan du ahozko tradizioak, bai ta ohiturazko dantzak gorderik daduzkaten herrietako jendeen informazioak ere. Bilduma honetarako, liburu eta artxiboetatik bezainbat baliatu gora herrietako aztarrenetaz.

G.—Pentsatzen dut zuentzat lan

zailla izango zela jatzkerak hautatzea eta prestatzea. Nola konpondu duzue problem hau; noren laguntza izan duzue eta zer iturburu...

E.—Dantza ritualetarako. Gonzalo Manso de Zuñiga jaunak orain berrogeiren bat urte aurretik egin zuen grabado batez baliatu gera. Jaun horrek eta Aita Donostik Euskal Herria material billa korritu zuten. Handik atera ditugu lihozko praka zuriak; bai ta lihozko atorra zuriak ere; txaleko gorri, buruko pañuelo, harizko galtzerdiak, etabar. Bai ta artzaiek lehen erabiltzen zituzten «lokarri naparrak» ere.

Lizarzako ihauterietako jatzkerak, hau erakutsi dizkiguten argazkietatik atera ditugu.

Kontuan hartu ditugu, bai ta, Iz-tuetari, Larramendi eta Gorosabelen deskribio eta zehaztasunak ere... San Telmoko museoan dauden grabado zaharretatik ere dato asko hartu dugu. Hala berean Bizkaiko Diputazioan dauden zenbait koadrotatik.

Bigarren parteko dantza sozialerako, Gizon-dantzarako, eta berdin neskek dantzatzeko dituztenetarako, 1839gn. urtean pintore ingeles batek hemen egin zituen grabadoetatik hartu ditugu datoak. Pintore honen izena Sydney Crocker zen. Valeriano Bécquer, espainiar poetaren anai pintoreak

NON ZER		
● GURASO ALA SENIDE?		
Iratorza	3	garrenean
● BATASUNEN HILDOAN		
Anatsan	3	garrenean
● VIETNAM		
Elustondo-Iza	5	garrenean
● LARRESORORI...		
Lasa	7	garrenean
● LOIOLA ZERTARAKO?		
Goenaga	11	garrenean
● SANTA ENGRAZIA GURE ARTEAN		
Lekuona	12	garrenean

E.—Egia da bai, egia uka ezifia, gure herriaren industrietatik gertatzen nekazari eta gremial baten ohitura eta bizi-moldeak zeharo aldatu zituela. Hemezortzigarren mendearren bukatetik honantz herri nabarmena da. Hala ere, aldatze eta galtze hortan bada arazo horri loturik joan den beste arrazoi eta bortxamendurik. Euskal Herriak, ehun urteren buruan, Frantses errepublikanoen inbasioa eta geroago Napoleonen frontzesada sufritu zituen lehenbizi. Geroago, bi karlistadak, Gure gazteria gerla-zelaian hil zen. Dardara historikoa hauen erdian, hainbeste ohitura, hainbeste bizimolde, ezaugarri eta nortasun desaginik geratu zen. Horra hor lehenbizi zuk aipatutako arrazoiari loturikako beste arrazoi ikaragarria.

G.—Pasa gaitzen beste gai batera... Donostiakoaz gero zuen bilduma beste nunbait agertzeko asmorik bai ahal duzue? Nun?

E.—Donostiakoaz urrena, gure bilduma hori Euskal Herri osora eramane nahi genuke. Ahalik eta toki gehienetara. Pentsa ezazu bi urtetako lan luze eta nekezaren ondoren dela, eta gure helburu nagusia hori guziaz ezagutaraztea dela. Atzerriera ere joan gera, ziur asko; datorren udan Ingalaterrako Sidmunt deitzen den hirira konbidatuak gaude. Europa zabaleko taldeen erakusketa interesgarri bat prestatu dute han. Ez da lehiaketa bat, erakusketa baizik.

G.—Zenbat lagun zerate orain ARGIA taldean?

E.—Neska eta mutil, dena berrogeiren bat.

G.—Amaitzeko, azken galdera bat. Zuen taldean dantzatzetik aparte, beste lanik egiten ahal duzue zuen gaiari buruz...

E.—Nahi izan duten eta etorri zaizkigun denek laguntzen saiatu gera. Beste taldeekin ere harmanak estutu ditugu, eta herri herri ibilli izan ohi gera, irakasten eta erakusten. Ikastoletako haurrekin ere zorbait lan egin dugu. Eta, azkenik, dantza eta folkloreari buruz inbestigatzen eta material teorikoa prestatzen saiatzen gera. Hontan ere, beste gai askotan bezala, gure Herrian eskola, erakunde, eta etno-musikologiaz arduratuko litzakeen organizazio baten behar larria dago... Hala ere, dantzei buruz gure jakituriaren maila denon artean jasotzen ari gerala, eta hemendik aurrera gauzak gero eta hobekiago joanen direla...

Hau firmatzen duenak ere horrela nahi luke. ARGIA dantza-taldeak posibilitate hortan sinesteko arrazoiak ematen dizkigu, eta guk, elkarrizketa hau eskertzearekin batera, suete en bat desio diegu. Hainbeste lan eta hain ona egiten ari den talde horrek, gu denon txaloa merezi eta babesa espero baitu.

Mila esker eta aurrera beti!

Xabier LETE

BERTSOLARIAK JAI

Ez dugu orain arte berri au emateko egokierarik izan aldizkari onen orrietan. Ez dirudi astero dena betetzeko aña lan etorri bear lukenik, laña azkenean beti beteegia gertatzen zaigu. Eskerrak langille purrikaturik badagoen bazterretan.

Aspaldiko samarreko berria duzu. Apirillaren bederatzikoa ain zuzen ere. Bertsolariek jai izan zuten. Bertsolariek beren jai ospatu zuten. Bertsolarien jai bertsolarentzat aste izan oi da, lanerako eguna. Ez egun ortakoa, ordea.

Jai askotan etxean bizi-alargun gelditzen diran beren emazteekin ospatu zuten beren jai. Merazi zuten bai bertsolariek ez ezik auen emazteak ere jai bat. Urtero ospatzekotan gelditu ziran.

Kaputxinotan meza. Antolatzaileek ez zuten meza-ordu ona aukeratu, erderazkoa autatu bait zuten. Ez datorren urtean begi ohea edukitzen duzuen. Ala eskatu zizuten bertsolariak berak ere, bazkariko bertso saioan.

Bazkaria Igeldoko "Buena Vistan". Ikustekoa da bertsolarien arteko lagun artea eta anaitasuna. Ez zuten jai osoa egiteko egonarririk izan egun ortan ere. Jo eta ke bertsotan jardun ziran orduan ere.

Bai pozgarri dala bertsolariak onela elkarturik ikustea! Euskal Erriaren altxor eta pitxi ditugu. Alai, osasuntsu eta aldarie onean ikusi genituen. Geroztik, tamalez, bi bertsolari, Uztapide eta Basarri, ondoezak erasanda dabilzugu. Eutsi goiari esan nieke biei. Sendatu leinbailen eta zaitu zuen osasuna urte askoan Euskal Erriaren onerako.

BERTSOLARIEN JAIALDIA DONOSTIAKO ANOETAN

Eguna ere ez ain egokia eta eguraldia, berriz, mediruntz bultzatzen zuena. Jaialdiaren berria ere gutxi zabaldua eta berandu, berandu eskuratua izan bai zan baimena.

Ez zan Anoetako pelota-lekua geiegi betetzerik izan. Beste edozein saloi bete zezakean an bildu zan jendeak, baiña Anoeta utsa gelditu zan.

Ala ere gogotik eta egoki jardun ziran zortzi bertsolariak. Saioa bikaina Uztapide, Xalbador, Mattin, Lizaso, Agirre, Azpillaga, Lopategi eta Gorrotxategik egin zuten jarduna.

Erbear txiki bat izan zan tartean: Uztapideren ondoeza. Baiña oni zaien maitasuna agertzeko egokieran izan zuen jendeak. Zenbat txalo Uztapideri! Ezin eta obeto amaitu zuen Azpillagak agurra, Uztapideren izenean.

Bertso oien eske daukagu jendea. Denak argitaratzeko asmoa genduen, baiña eziña zaigu. Ala ere baten batzuk argitaratuko ditugu, noski.

MUTIOZABAL

Gaurko bertsolaririk ezagunenak beren emazteekin bazkaldu Ondoren, Igeldon. Bertsolariek emen emazteekin, Igeldon (72-IV-9).

BERTSO BERRIAK

Debako erriari

—1—

Munduan zear badira leku lilluragarri, ederrak, Egillearen eskuak ortan etziran izan alperak. Irten da nunai ikusten dira zoragarriko bazterrak, geu ere ezin keja gindezke Jangoikoari eskerrak.

—2—

Ondarrabitik Mutrikuraino paraje arrigarriak, itxasoari lapurtutako ondartza eta erriak. Frente emanaz, beraren aurka orma bezela jarriak, Euskaldunentzat moldatutako kaiola zoragarriak!!!

—3—

Itxas-ertzeko errixka baten bizi naiz aspaldi ontan, Kantabriako txoko goxo bat errio baten besotan. Goitikan bera begiratu pentsatuzten det askotan, politagorik ote dagoan txikia izatekotan.

—4—

Debako erri maitagarria agurtzen zaitut pozikan, nik ez nuke nai emen agertu zuk ez daukazun gauzikan. Nere burura ez baida sortu lagundutza baizikan, baiña ortako ez det arkitzen merezi dezun itzikan.

—5—

Errio batek gira guzian miazten dio eskiña, lfar-aldera ondartza goxo txukun eta atsegiña; Erdi-erdian atsedean toki zumardi edo jardiña, paradisuak zuen pusketa onenarekin egiña.

—6—

Mendi ta baso eder askori ematen die sorbalda, bere onduan aukera dezu bai ordeka ta bai malda, mendira jua nai bazenduke ere ta itxasora igual da, dana bertantxe daukazu eta ederragorik bai al da?

—7—

Zorionean, itxaso ta bere lagun eta etsai, negu partean aserre dago udaran berriz ain alai. Eguzki pixkat artu nai denok ondartzan etzanda lasai, amets gozoak egiñaz gaude udara etortzeko zai.

—8—

Itxas-ertzeko erri politex aukeramena daukazu, ta nora jua ezdakizula igual egongo zera zu...? Dudarik ere ezazu egin umerik baldin badezu, lasai igaro ta jolasteko Deba aukeratu zazu.

—9—

Andra Mari ta San Roque dira erriko festa egunak, aspalditikan geure zaindari aukeratu ditugunak. Dantzatu eta umore ona dibertitzeko nai dunak nun jostatua arkituko du etortzen dan euskaldunak.

—10—

Sarri entzun det: «Txori gaiztoak kaiola polita baiña...» Ezin sinistu egia danik, jende gaiztoen mingaiña. Lurrean zeñiek artu lezake ontasunari tamaiña, zuek onetik badaukazute beste edozeñiek aña.

—11—

Gipuzku ontan erri politak dirade bostetikan lau, baiñan alare itxas-ertzeko giroak tiratutzen nau. Biotzak ditu gure buruak ez dituan ainbat arau, orretxegatik maitatutzen det kaiola zoragarri au!!!

—12—

Arpegi txuri polit batean zimur bat ez da atsegin, eta akats bat agertutzean ezin nezake utsegin. O! Debatarrak euskeraz denok pixkat gelago itzein, zuen kaiola maitagarrian zeru-antza izan dedin.

IZAZPIK

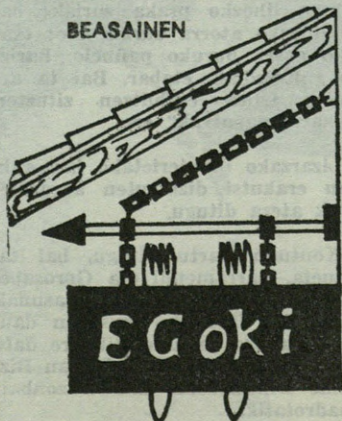
ZERUKO ARGIA SALTZEN DA:

ELGOIBAR
M. Gorostiza

ZIBAR
Angera
Markina
Iriondo
Eguren
Gisasaola
Barela
Aldey
Aranburu
Estanko, 11
Isael
Simon
Amana
Uraul
Urizer
Siglo XX

ARAGI ERREAK

BEASAINEN

EGOKI

ZURE ETXEAN

—Bisigu, legaza...
—Arkume, antxume eta abar...
—Txekor eta idi-txuletak.
S. Ignacio, 15
Urrutizkifia: 89 14 37
—BEASAIN—

NORK KUKURRUKU!!!

OLLARRAK

OLLOTEGIAN?

...Ez. FAGOR,ek

sukaldian

CAJA DE AHORROS MUNICIPAL DE PAMPLONA

SARASATE, 5

TELEFONO 224440

Onen agentziak erri auetan dituzu:

Tudela, Billaba, Huarte-Iruñe, Etxarri-Aranaz, Txantrea, Errotxapea, Azagra, Eneritz, Martzilla, Isaba, Huarte-Arakil, Ensanche, Lerín, Otxagabia, Karkar, Olazagoiti, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fitero, Kadreita, Andosilla ta Noain-Beriain.

Agencias:

Tudela, Villava, Huarte-Pamplona, Echarri-Aranaz, Chantrea, Rochapea, Azagra, Enériz, Marcilla, Isaba, Huarte-Araquil, Ensanche, Lerín, Otxagabia, Karkar Olazagoiti, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fitero, Cadreita, Andosilla y Noain-Beriain.

ETXKO- ANDRE: IRAUN ARAZI ZURE
ARROPEI ONOKO JABOI ONEKIN:

JABON LAGARTO

Zure garbiketa makinaz egiten ba'dezu

ATOMIZADO LAGARTO — jaboia erabilli beti

Eskuz ba'zabiltz, LAGARTO — jaboia bear dezu erosi

JABON LAGARTO, garbiketarako jaboia bakarra
Etxeko-andrearentzat neskamerik egokiena.

JABON LAGARTO!

EUROPA

Europarrak gera lurrez. Europaren lur-adarra. Europari erantsitako lur-zatikoak.

Baiña elkarrengandik sakabanatzen gaituzten esiz eta mugez josia dago Europa. Bakoitza bere buruaren jaun eta jabe dan Estaduz bete. Elkarren aurka gudakatutako eta odol-isurtzez gorritutako Estaduz ornitua.

Alaz guziz ere Europaren batasunari begira gaude denek. Ezin ditu Estadu bakoitzak bere kolkoko arazoak bakarrik zuzendu. Itogarri zaizkio bakoitzari bere mugak. Mugek, sarreak ez ezik, eiteerak ere zaildu egiten bait dituzte.

Dirudun aundiek sumatu zuten lehenik batasunaren premia. Lur-jotzera zetorren Europako kapitalismoa. Itotzera zijoan Estadu bakoitzaren muga estuetan. Beste salba-biderik ez, eta M.E.C. sortu zuten.

Ortik, kanpoan dauden Europa-egarria. Ortik gure Peninsulako politikaikara. Lurrikararen antza duen politika-ikara. Itzal-diak an eta emen. Batzarrak agirian eta izkutuan. Europaganako begirunea, maitasuna eta irrika ezpainetan. Ekonomiaren alde-roak sortutako politika-ikara ezparrak gabe.

Baiña onek, nonahitik eta noranahira jotzen duen aizearen askatasuna eskatzen du. Irekitasun apur bat eskatzen du. Ala dirudi. "Partidurik ez, baiña politika-elkarteak bai". "Batasuna bai, baiña zentralismorik ez". "Regionalismoa bai, baiña separatismorik ez". Onelatsuko gauzak otsegiten dituzte goi-maillako politikariek.

Denok amesten dugu Europaren batasuna? Baiña zer Europa nahi dugu? Aundien eta dirudunen ondasunak salbatuko dituen Europa? Europaren erdi-erditik europar guztiok menderatuko gaituen aginte gogorrez osatutako Estadu bat?

Or dago Europa bere Estadu guztiak. Or dago bere errialde eta aberri guztiak. Or dago indarrezko bere muga guztiak. Or dago dirudun eta diru gabekoen desberdintasun denekin. Or dago batzuen ondasunak zaitu nahi dituen M.E.C. delakoarekin.

Abiatutako dago Europa batasun bidean. Ori ez dago ukatzerik. Esku onetatik eta bide egokitik abiatu al da? Geroak esango du. Baiña abiatutako dagoela ezin uka.

Zer egin atzera ala aurrera? Erri bakoitzaren eta gizon bakoitzaren eskubideak eta betebeharrak berdin zaitzen dituen Europa bat egiten saiatu behar dugu. Ondasunak alik eta berdin banatuko diran Europa behar dugu. Erri bakoitzaren nortasuna, izaera mintzairak, kultura eta abar gordeko dituen Europa, alegia. Ez dugu dirudunen Europa behar. Errien Europa behar dugu.

Ortarako geuron artean indartu eta elkartu behar dugu. Eta Europako Erri Txikiak eta langilleen zurrumbilloan murgildu.

GURASO ALA SENIDE?

Zer eratako harremanak behar dituzte gurasoek seme-alabekin? Sakontasunik gabe eta arin jakitzeko arrikuu dugu. Mutur batek bestera abiatzekoa, alegia.

Batzuk, «jainkozko ahalmenez» jantzirik seme-alaben korapillo guziaz askatzeko eskubidez eta aginpidez osatuta daude. Jaun eta jabe dituzte gurasoak; seme-alabak mendeko soilak. Ez dago nahaste-borrasterik harreman hoietan. Dena garbi dago, dena erabakia. Ez dago eztabaidarik.

Jaun eta jabe diran guraso hauen ondoan ezerean aginpiderik erabiltzen ez dutenak daukagu. Jolaseko lagun bezala hartzen dituzte beren seme-alabak.

Batzuek aginte osoa erabiltzen dute. Besteek, berriz, bat ere ez.

Umeak senideen beharra badu, baita, ordea, gurasoena ere badu. Arrisku haundikoa da seniderik gabeko umearen etorkizuna. Baita gurasorik gabekoena ere.

Gurasoak umearen lagun eta senide izan behar duela esaten da gaur. Jakiña, hala izan behar du, horrekin guraso eta seme-alaben artean konfiantza haundia behar dala esaten badugu. Baiña ez guraso izatea ukatzen badugu. Hori seme-alabak umezurtz uztea litzake.

Umeak aitaren eta amaren babesa behar du. Senide haundiagoak eman ez dezaiokean babesa.

Horregatik umeak bere gurasoak aita eta ama bezala hartu behar ditu, zaitzen, gordetzen eta babesten dituen guraso bezala.

Aginte zakar eta ezertan amore ematen ez duen agintea bezain kaltegarri gerta ditzake umeentzat ezerean aginpiderik gabeko lagun edo senide izatea.

Gurasoen goxotasun eta bihotz beroak, zintzotasun eta leialtasunak, irekitasun eta zentzuak bakarrik sortu dezake seme-alabengan egiazko konfiantza. Ez du adiskide-riak bakarrik sortzen egiazko konfiantza hori. Agintea neurritz eta zuzen erabiltzen dan giro jatorrak baizik.

Mundu bat dago ezkututurik «aita» eta «ama» hitzen atzean. Umeak ondo hezia izateko behar beharrezko duen mundu bat. Goxotasuna eta babesa eskeintzen dizkion mundu bat hain zuzen.

Zaila eta kontuzkoa dugu guraso eta seme-alaben arteko harremana. Erraz bihurritu eta zapuztu ditzake. Oso erraz jeiki ditzake umeak gurasoen aurka gaurko giroan. Baiña arazo hori zuzentzeko ez dira biderik egokienak ez neurririk gabeko aginte gogorra eta ez aginpiderik gabeko bigunkeria eta adiskidekeria. Tarteko bide bat hartu behar nahi eta ez.

Ez dezagun ahaztu behin ere umearen bi premia nagusi maitasuna eta babesa direla. Hoiak gabe ez ditzake helduz joan umea. Umezurtzek duten hutsuneaz geldituko dira beren izaeran betirako.

IRASTORZA

teruko
ARGIA

Zuzenadaria:

MIREN JONE AZURZA
ARISTEGIETA

Nafarroa-Kantauri eta Aragoiko Kaputxinoak argitaratua (Kale Nagusia, 50-1.º Burlada-Pamplona).

Donostian: Okendo, 22
Tel. 42 66 66

ARPIDE SARIA:

Berruan	300 pezeta
Korreo batasunetako errietan	350 pezeta
Atzerrietako beste errietan	370 pezeta
Aidez	Aurrez galdetu
Salmetan (ale bakoitza)	7 pezeta

BATASUNAREN HILDOAN

Gizarteko arlo gehienetan, batasuna denon goi-heblurua izaten da. Nahiz sindikalizazioan, kulturen, hauteskundeetan eta politikaren beste edozein etaletan, batasuna izanen dugu lema nagusia. Batasuna, kapitalismoa gain-nagusitu den aberrietan bereziki, klase zapatu eta menderatuen eskea izan ohi da maiz, zeren hauek bait dute haren botere behar larria inork baino bortitzago.

Euskal Herriaren hainbat arlotan ere, batasunaren premia larria inoiz bezain tinko eta garden agertzen zaigu; halaber, badiudi batasunak euskaldunon artean sekula lortu ez dituan ezdeus mailak bereganaturik dituala.

Gaur batasuna hitz sakratua dugu, desakralizatu den dogma sakratua, bere aurkako hobien ttipienak ere ez bide du barkaziorik aurkitzen. Batasuna hangoek eta hemegeok, batasuna gaur eta oraintxe bertan, bai batasuna nahi ez duena atzerakorria eta arbuia garria, denok biziki batasun zale, sakabanatuen erreinu honetan. Batasun zale gara gazteok eta zaharrak, ezkertiar eta eskubi indarrak, katolikoak eta eszeptikoak. Halaber esan dezagun, batasuna dela gaur ideologia ezberdinak, helburu eta estrategia anitzak elkartuko dituna, batasuna kontrabatak leunduko dituna, batasuna euskaldunon sinboloa...

Giro honetan ikusi zuan argia euskal letren alorrean «Batasunaren Kuxa» izenpuruko liburuak ere. Euskal idazleen Elkartek, Luis Mitxelenaaren promesaren-pean moldatua. Liburu honek hortze beretik izan zituan (eta ditu oraintsu ere) modu askotako kritikak, aldekoak, oro aldekoak ez direnak eta kontrakoak alegia. Dena dela batasunaren hildoan emani ziren zenbait urratsen ondorio da (Arantzazuko batzara, lehen hiztegi bateratua e.b.) eta bere proposamenak Batasunerako dira. Beraz liburu honek Batasunaren aurpegia ez dauka arras agertzen, Batasunerako aburu zenbait baizik. Kuxaren giltzarien oharrek dioten bezala esateko: «Liburu honek zin egin genuenon izen eta guzti agertzen bada ere, ez du inor ezertara bortxatzen, ez behartzen».

1971 garren azken egunerainoko epea hartu zuten bertan zin egin zuten idazleek, «Kuxako» moldeez eta erregelez baliatzeko. Bizkitartean Mitxelena jaunak emango dituan erabakiei lotzekotan.

Batasunaren Kuxa agertuz gero, epealdiaren baitan beste liburu bat agertu zaigu argitara. «Euskal Aditza» izenpuruz Patxi Altunak eraikia proposamen gisara Euskara Baturako. Liburu hau Altunak argitara eman badu ere, giputz aditzaren zale direnen proposamenez har genezake. Altunak, bere liburuaren hitzaurrea lekuko, «Euskal Aditza» argitara eman arren bera ere azken erabakien uztarri-pera makurtzen da.

Nik frogatu dudanez, Altunaren zio nagusia giputz aditzera hautatzean ondoko hauxe zan. Berrehun urteotako euskal literaturan gehienik erabilia eta bidenabar ezagunena. Bi liburuok hots, «Batasunaren Kuxak» eta «Euskal Aditza-k» agertzen dauku Aditz Baturako dauden bi joera nagusi, halabaina ene eritziz bai batak hala besteak ez du osoki talutua aurkeztzen bakoitzak proposatzen duen aditzera osoa. Altunak berak dionez (ikus liburuaren hitzaurrea) aditz osoa ez du sartu, berak alde aurretik moldatu zituan bi liburutako adizkiak ikasteko behar haina baizik.

Eginak eginik eman da, ene us-tez beste liburu-texto bat behar genduke bi joera hauen erdian. Hirugarren liburu baten bi formak haitzurtu behar litzuke, batak eta besteak dituan hutsuneak bete, elkarren diferentziak parekatu, diferentzia behinenak batez ere. Bakarik zenbaitentzat konparaketaok aspaldidantik eginik daudela eta beren diferentziak aisa nabariak bezain jorlak e.b... Halaz ere beste hamaika, ez jakinontzako, arras onuragarri litzazkiguke. Ez dut us-te deus gehiegizko litzazkiguenik hirugarren liburu bat, ezen nahiz

lapurtera nahiz giputza hautatu, ondoren bata eta bestearen xehe-tasunak metodologia on batez baliaturik ikasi beharko ditugulako.

Urte t'erdiko epe honetan bi liburuok izan ditugu Batasunaren arloan proposamen irmeenak. Euskal idazleen Elkartek, elkarte bezala ez du aspaldion (bere azkenaldi honetako historia lekuko) bizi-aztarnarik azaldu.

Epea bukatu zaigu, eta hemen gabilta azken erabakiak ezagutzeko jakin-minez. Hain zuzen Mitxelena jaunak dugu bere erabakiak emango dizkigun maixua.

Orain arte Euskara Baturari buruz hartu diren erabakiak azter bagenitza, ohar gintezke erabakiok hautatzeko, Mitxelena jaunak eman ahal izan dituan arrazoi ganoretsuez. Gaurdainoko erabakietan —eta agian erabaki xehenek eta ttipienak ziren— (gordinena orain dator, aditza alegia), Mitxelena jaunak hain itzal eskerga izan badu, maila honetako hizkuntzalari batek nola ez du izango Euskara Baturako hartu behar den erabaki funtsezkoenetako batetan?

Agian gerta daiteke norbait konformagaitz izatea, Mitxelenaren erabakiekin. Mitxelena Jainko ez dela esana da lehenik ere, eta egia; baina Euskara Batua gizonen eginetatik lortuko da lortzekotan be-

deren, eta hodeietara so ez baino gizartera egin beharko dugu. Berririo haserako leloari hel dezaion batasuna ez da inoren barruti hesitua, are guttiago monopolizatua, bertan denak behar dute sarrera. Batasuna ez da jakineko talde batek inor baino iraultzaileago agertzekotan hartzen duan ikurrina. Batasuna helburu bezala finkatu behar dugu; helburuak baldindu eta mugatuko dizkigu bera lortzeko bideak, eta honetan arrisku bat dakusat. Ondikoz sarritan, helburua ipintzen dugu bideen serbitzu, eta bide soilak helburu osotzat hartzen dugu.

Mitxelena jaunaren erabakiak, ez ditu egungo euskaldunen arteko herria, gorroto eta eraman-ezinek konponduko, gaitz guzien botikaz, bera hartzea, gure burua liluratzea litzake. Politika eta ideologia eritzietan hain zatikatuak bagara (garen bezala) nola konpon gizon baten ahalmenak?

Uste dut Mitxelena jaunak aspaldion aski-sobera frogatuak dituala euskaldunon arteko zenbait arazo konponagaitz, eta hunek berotasun handirik ez dio emanen. Dena dela, denon poltxikoan urrezko ontzarik ipintzen ez, badu ere, Mitxelena jaunaren arabaki zolaiak, maixu arduradun baten erabakitza hartuko ditugu, eta hurbil gaude beroni gibeletik jarraitzeko.

ANATSAN

GIZONAZ

Belarriak

Buruak girtenik ote duan, zuri galdetu ezkeror zer erantzungo zenuke?

—Buruak girtenik? Tira, tira!

Ba bai. Buru bakoitzak bi girten ditu: belarriak.

Bazoa kalean. Zure aurrean dijoanari begiratu iozu burura: bi belarri ditu. Eta beste batek ere bai, hark ere berdin... eta horrela denak.

Denak? Andreek eta neskek eta mutil gazteek ere bai?

Atzetik begiratuta ez zaizkie ikusten, ileak estaltzen dizkie-ta. Baiña bai; andre, neska eta mutil gazte bakoitzak biña belarri dituzte.

Zer dira belarriak? Entzumenaren hostoak.

Egaztiak txikiak dituzte... Badi-tuztenik ere ez dakit. Astoarenak ederrak dira; bai erbiarenak ere.

Zertarako dira?

Urteak betetzen dituenari zorionak opatuaz tiraka luzatu dizaizkiogun?

Arotzak lapitza katiatzeko? Ikusmen kaxkarra dutenak be-taurrekoak ixeki ditzaten?

Ikastoletan irakasleak ez dakienaz zintzilikatzeak?

Itzarkun hauek denak betetzen dituzte belarriak. Baiña ez dira bere eginbehar nagusienak.

Zertarako dira ba batez ere? Hobe to entzuteko!

Hori horrela bada, gizon batzuek urrutiko zaratzak ere garbi entzungo dituzte; baiña hortarako egunero garbitu behar dira; ez ordea mahaian hortzetarako txotxe-kin batzuek bezala, gaizki ematen du-ta. Jabo eta uraz. Eta ederra

izango litzake elefante gor bat arkitzea, hegoak dituztela esan daiteke-eta!

Gizon gorak zerbait entzun nahi duenean eskuz gehitzen du belarrien zabalerora; konbeni ez zaionean, eskuak ez ditu patriketatik ateratzen. Elefanteek entzungo dute edo ez dute entzungo; baiña sekula ere ez dute haunditzen belarria aurreko hanka batekin. Gu baiño zintzoagoak dira.

Urteak joan eta urteak etorri, belarriak beti aurrera egiten dute. Gure aitonek esan dezakete gaztetan beso indartsuagoak zituztela, bizkar zabalgokoak zirala, indar biziagoa zutela; gizonaren indarrak eta beste apaingarriak urteekin ahitu egiten dira-eta. Baiña larrogei urteko belarriak hogeita bostekoak baiño ederragoak eta haundiagoak dirala ere egia da. Eta bestela begiratu, begiratu beldurrik gabe: hor dituzu zure aitonen gaztetako argazkiak, hor duzu zure aitona, ikusi zeuk.

Eztabaida bat: belarri batek bestearen berri bai ote daki? Biak lan bera eginaz hainbeste urtetan eta... Ez dakigu; ixillegiak, lotsatiegiak dira.

Belarriak beti bertan ixekita igarotzen dute bere bizitza. Hotz dala? Gorri. Bero egiten duela? Gorriago. Beren jabea lotsatu egin dala? Gorri baiño gorriago!

Hala ere osagilleek diotenez belarriak mugitu ditezke; atzamarrak, eskuak, oinak, mihia mugitzen diran bezala. Ohiturarik ez dugulako ez ditugula mugitzen esaten dute. Astoak eta ederiak jeisten, igotzen eta okertzen dituztela...

Ohiturarik-eza bakarrik? Ikasiaz ikasiaz, jardunaz jardunaz xaguzaharrenak bezala radar bihurtuko ote lirake gizonaren belarriak?

Ez. Dauden tokian eta dauder bezala oso ondo betetzen dute beren helburua gizonaren buruko b girteneak: belarriak.

ALKORTA

ZERUKO ARGIA 72

BERRIAK

● Apirilaren 26an., San Prudentzio jaia zirela eta, "Goizaldi" dantza talde ospetsuak Iztueta-ko Gipuzkoako dantzen antologia bat eskaini zuen Gasteizen.

● Hilaren 30ean., Eubako Pasiotarren Ikastetxean zenbait jaialdi eratu zen goiz eta arratsalde. Alde batetik, Anjel Larrañaga eta Juan Narbaiza bertsolari gazteak (Loiola Irratiko txapelketan saritu berriak). Bestetik, Durango eta Zornotza inguruko hamar dantza talderen saioa, eta haurren trikita-lehiaketa.

● Batz beste, aurtengo lehen hiru hilabetetan, Mujikako Jon Enbeita atera da lehen Bizkaian barrena eratu ohi den "Euskal Hit Parade" delakoan. "Honela doa mundua" deritza horren harrera ona izan duen kanta berri honi. Zorionak berriz ere, ba, Jon!

Bestalde, "Estitxu" lehen atera da apirilko zerrendan, horrenbeste eztabaida sortu duen "Agur Maria" delakoarekin.

● Urko hegalean, Ermua eta Markina artean, Berano deritzan errekatxoaren ibarretan, zenbait harri kozkor aurkitu berri da. Harriaroko tresnak izan daitezkeen susmoa dago. Zenbait ale Derioko Mindegiko Arkeologia batzordeari bidali zaio. Beste zenbait, Barandiaran jaunari nahi bide zaio bidali, nor bere azterketa egin dezan.

● Deban hasi berriak dira Euskal Alfabetatze Ikastaroak. Hona-ko ikastaro hauk Euskaltzaindian arduraren pean eratuak dira, eta hamabost urte gorako euskaldunentzat moldatuak.

● Euskaltzaindiari maisutarako eskaria egin diotenen arteko zenbait egin omen zaio eseminarik eskatuko, maisu-gaitasuna aurrez ondotox frogatua eta erakutsia bait du, Hautan, Imanol Laspiur, Jaime Goenaga, Xabier Peña, Eusebio Osa, Jose Maria Artola, A. Letona, Flora Idarreta, Maria Ojanguen, Jesus Oyarzun, Francisco Uribarren eta Francisco Muguruza izan dira hautatuak. Zorionak ba, aipatutakoek, Euskaltzaindiaren konfiantza merezi dutenez aurrez bait dute gurea ere.

● Eibarko Udalak II Literatur Lehiaketa prestatu berri du. Hamaka urtetatik hogeitaz bitarteko gazteentzat, hiru sailetan banaturik, nor bere adinarean arauera. Lanak euskaraz nahiz gaztelaniaz presta daitezke.

● Eibarren bertan, VII Umeen Euskal Jaia dela eta, S.C.R. Arrate elkarteak eraturik, idaz-lehiaketa bat moldatu da, honako baldintza hauen arauera, hots:

—Euskaraz idatzia, Euskaltzaindiak Arantzazun erabaki zuen idazkeraz.

—Gaia, "Umeen Euskal Jaia".

—Hiru foliotan, eta hamalau urtetatik beherako neska-mutilentzat.

—Saritutako lanak ZERUKO ARGIA eta ANAITASUNA aldizkarietan argitaratuko dira.

● Bergaran ere, eta "Juventudes Parrokiales" elkarte antolatzaile delarik, beste idaz-lehiaketa bat prestatu da. Euskaraz zein gaztelaniaz, "Bergarako Jaia" gaitzat harturik. Edonork parte har

dezake, zenbait sailetan banaturik, nor bere urteren arauera.

● Errenterian harrera oso ona izan omen du "Ereintza" eta "Ibika" elkarteek eraturiko idaz-lehiaketa. Oso pozitutzen gara, ikastolak horren frutu onik eman ohi duela.

● Legazpian ere beste lehiaketa bat gertatu berri da. Euskarazko lanen artean, Maria Rosario Gurrutxaga eta Mikel Dorronsoro atera dira lehen, nor bere sailean.

● Migel Pelay Orozko idazle urri bezain ezagunak, "Pluma de Oro de Guipuzcoa 1972" delako saria iralazi du, bere zorioneko "La Encrucijada" izeneko liburua dela eta.

AIPAMENAK

● Apirilaren 2an, eta sail beronetan, honako aipamen hau egin genduen:

ANAITASUNAN irakurtzen dugunez, "ETOR editorialak, orain arteko batzuk gipuzkera hutes agertu arren, hemendik aurrera euskaraz batuan aterako omen ditu bere liburak, baina aita Altunaren gipuzkerazko aditza".

Esango ahal digu berri emaile horrek zer esan gura duen baina horrek? Gu, itxura denez, behar baino motzagoak bait gara!

Apirilaren 30ean, ANAITASUNAN beste ohar txo hau irakur dezakegu, erantzun gisa:

ANAITASUNAREN irurle bati: Gure lagun zintzo horrek, jakin ezazu, Bizkaiko "bainak", Gipuzkoako "lekak" direla.

Eskerrik asko ba, argibide horregatik, gu eibartarrak garen aldetik horrenbeste bagenekien arren. Eta hain zuzen, dirudienek, zuek ez dakizuen zera da, Eibarko "lekak", "hutsak", "okerrak" edo "ustegabeko gezurrak" direla. Ez genekien ez, ANAITASUNAN "lekatan" ari zirenik. Beti ikasten da zer bait.

● Irakurle nafartar batek idazten digu. Bere euskara gozoaz, olerkari finen bat balitz bezala. Ez du, ez, euskara taxutuegia, bai, ordea, inon gramatikatan ikasten ez den gutik bezalako prosa ederra:

Amatiño jauna: Irakurri dut zure artikulua Z. ARGIA (16. eguneko) Irungo karrika izeneri buruz; Zuk esan gauza berak esan nioten Irungo Herrikoetxekeko norbaitzuei, tenore zelarik; bainan gure artean jakintsu asko omen, eta dakitenen arrazoirik ez onartzen...

Zure saila biziki interesgarria da; batzuetan tinkoegia; ez geiegi besarka... obeki ersteko (estutzeko)...

● ETOR argitaldaria inkesta bat egin zuen bere garaiean harpidedunen artean. Hona hemen, irakurle, ahalik eta laburren, harako inkestaren ondorioak:

—%dik 25ek. erantzun du.

—%dik 30ek. argitaratu diren liburu denak eta gehienak irakurri ditu.

—Gai, pentsakera eta hizkuntza-aren aldetik, "Euskal Herriko Ekonomia" (G. Ansola), "Euskal Herriaren Historia" (F. Zabala) eta "Langileria historian zehar" (M. Ugalde) bide dira atseginenak eta ontxoenak.

—Akatsai dagokienez, erantzun gehienak hizkuntza edo-ta euskararekin zer ikusi dute.

—ETOR-en jokabideaz, amaika iritzi ezberdin azaldu da. Denen artean bi aukeratu dugu guk, ez bait dira, guk uste, erraz aurkitzen diren eratoritakoak, hots, "Idazkeraz nola gaitz iritzi zabalez jokatzeko" eta "Ideologia zuhurra".

—Irakurleak nahi litzuzkeen gaiak buruz ere, denetarik iritziak daude. Behar bada, "Novela eta ipui erretrak herri xeheari begiratuaz" esan duenarekin bat gatz gu ere. Horrez gainera, gaztetxoaren literatura, ez ote dugu euskal literatura hutsune larrietakoa?

● Korreoz, inork izendatu gabeko gutun bat jaso dugu. Ez da, ez, nolana hiko gutun bat, ez horixe,

"Erri-Bide" eta "Kardaberaz" taldeek Iruñeko Kaputxinoen zuzendariari bidali zioten gutunaren kopia baizik. Gutun xelebre, non-lait, ZERUKO ARGIA asterokoa elizaren etsaien eskutan murgildu dela frogatu nahi bait du bost folio luzetan eta... gaztelaniaz idatzia.

Z. ARGIA ezekik, ANAITASUNA, JAKIN, IKASTOLAK, E.L.A., BASERRI GAZTEDI eta EUSKALTZAINDIA elizaren etsaien zuzendaritzaren pean omen daude. Elizaren etsaien giroa nagusitu omen da Euskal Herrian barrena, beraz, ez omen da ulergaitz Z. ARGIA asterokoa ere hori berori gertatzea. Rikardo Arregi (g.b.), Larresoro, Gabriel Aresti, Xabier Kintana, Mikel Ugalde, Xabier Gereño, "Ez dok amairu" taldea eta beste zenbait, elizaren aurka ari omen dira Z. ARGIAko zuzendaritzaren babespean. Horrez gainera, elizaren kontrako iritziak beste ezekik, Z. A. ELIZAREN AURKA ARI DA, ELIZAREN ETSIAIAK GORATZEN DITU eta ELIZAREN AURKA SAIAITZEN DA.

Z. ARGIAren joko zikin honen sortzaile eta arduradun bakarra, bertako zuzentzaile den Aita Xalbador Garmendia omen da, hizkuntzarekiko zuzenketa aitzakia harturik, eliztar idazleen artikuluei hitzak eta esaera osoak aldatu eta kendu egin omen dizkie, elizaren aldeko idaz-lanei ahalik eta eragozpen gehiago jarritz. Z. ARGIA "imernuko sua" bihurtu omen da, eta Xalbador gizakia Luziferen akolitto.

"Garbi" omen dago, beraz, Z. ARGIA kristautasunaren etsaien eskutan dagoela, eta Iruñe eta Donostiako gotzaiengana jo aurretik, honako irtenbide hau proposatzen dute:

—Xalbador Garmendia zuzentzaile "ipso facto" kendu, bera bait da nahaste berraste gutzien sortzaile, baita bere kidekoak ere.

—Zuzendari egiten duen Aita kaputxino ere kendu, ez bait da gauza, itxura denez, zeregin horren jabe egiteko.

—Beste aita kaputxino bat hautatu zuzendari bezala, eta berek (gutunaren egileek noski) aukeratuak batzorde bat izendatu, zuzendari berriari lagun diezaion.

Honaino, irakurle, gutun honen itzulpena eta laburpena. Diogun ere zertxobait gure aldetik:

—Umekeria da, eta ez besterik, gurekin bat ez datozen guztiak, maoista, marxista eta elizaren etsai bezala aipatzea. Honek ez du gure ezjakintasuna salatzen baino, gizon, kristau eta euskaldun bezala.

—Gauzak berenetik ateratzea erraz da, errazegi. Eta hitzak kontestotatik ateratzeko gero, nor bere arrazoipiderako frogagarri erabilteza, merkea bezain onaregina.

—Berek beren burua batzorde berriaren aukeratzailer proposatzeak (berek bait dakite nor diren "moralidad intachable" delakodunak), publikano eta fariseoaren pastera oroiaritzen digu.

—Azkenik, ez dugu ulertzen nola "Kardaberaz" taldeak bere izena eskaini duen horrelako "panfleto" bat izendatzeko. Beste maila batetako elkarte zelakoan ginen. Dena den, oraindik ere burua jarriko genduke, burua, bai, "Kar-

daberaz" taldeko guztiek ez datozela bat gutun horrek dionarekin. Txarreanean ere, itxaropen izpi honek konsolatzen gaitu, gizon, kristau eta euskaldun garen aldetik.

● GOIZ ARGIA aldizkariak, 148 garren zenbakian, HERRI GAZTEDIko GAZTE taldeak azken argitara duen artikulua bat dakar oso osorik, "Herrietako Berriak" izenburuaren pean emana, hain zuzen. Saltsa handiko artikulua denez hau ere, eta jakinagari irudituko zaizulakoan, hona hemen irakurle, hartatik ateratako zenbait zati eta guk egin dizkiogun ohar batzuk:

Gipuzkoan barrena gazteriarentzat dauden biltokiak kritikatzeko, hiru sailetan banatuz:

1) Apaizen kontrol pean eroriak daudenak. Apaiz abertzaleen kontrolpean hain zuzen, Hauek (apaizok) azken guda ondoren herrietasun kontzientzia pizten izan zuten eginkizuna onartuz gero, subjektiboki eroriak direla egotzen diete, honako lerro hauetaz: Euskal gizartearen konkretu eta gizarte osoarena jeneralean arturik ez dutela bere historia ezagutu eta historia honek daraman nondik norakoa. Gizarteko esplotazioa eta alienazioa guztien (?) iturburua (halaxe, singularrean) ez iristeak Euskal-herriak bizi duen esplotazioaren funtsa ez bilakatzeko (?), ondorio bezela historia beraren aurka jartzeko dira postura zerao atzerakoiak hartuaz.

Ez dakigu guk, apaiz abertzaleen kontrolpean daudenez, baina diogun geure aldetik, historiaren nondik norakoa ezagutu ala ez, Euskal Herriari bere herrietasuna eraberritzen ez zalon artean, baldin eginkizun hori loturik irautzen badute, ez zaigula hain bekatu larria iruditzen.

2) Politika mailan desbideratuak. Biltoki hauetan —diote— eleizarekiko lokera aurrenekoa rengandik era ezberdinean ematen da, helburu eta objektu batzuek absolutizatuak eta gizadiaren dinamika historiakoaren aurrean postura reaktionario bat hedaturik. Biltoki hauen direktzio guztia bigarren mailako kontradikzioetan oinarriturik omen dago, hots, apaizen eta herriaren, ayuntamiento eta herriaren, o.a.n (?) dagoen kontradikzioen aurrean langintza guztia radikalizatzen.

Hauet, geuk, ez bigarren, hirugarren edo... mailakoak direla deritzugu. Baina orain dator etortzeko! lauki baten barrenean ezartzeko moduko esaldia, zahararren zaharrez oso ezaguna: Gizarteko kontradikzio fundamental bezala nazional mailako zapalketa lehen mailan jartzeak, egungo gizarte kapitalista honetan giza-hemakiek (?) bizi dugun klase mailako esplotazioa eta alienazioa ahaztu egiten ditu horrela euskal gizarte burges baten alternatiba presentatuaz.

Orain sei urte eta azken aldi honetan zenbait taldekok zioena eta dioena errepikatzen datozkigu lortzeko bezalaxe, baina askoz ere ganora gutiagoz, ez bait dugu ikusten, hainetaz bigarren mailako (apaizen eta herriaren artekoak...) eta guretzat hirugarren edo... diren kontradikzioen eta nazio-mailakoaren artean dagoen zirikusia. Gu geuk, ez gara hasiko kontradikzio guk mailatan jartzen, baina esan dezakegu, edozein herri menperatut badakielako herrietasun-kontradikzioa lehen maila jartzen (super-ekzertiarrek ere bai, hemengo sasi-iraultzaileak salbu).

3) Tripa-bestan dihardutenak. Arazo honetan ere sartzen dituzte ba, baten batzuk... Jan edanaz ondo aseaz gero, ondo biziitzea dute helburu, baina hori bai "abertzaleak" dira.

Hau ere beltza da ba..., geuk behintza ezagutzen ditugu oso "soziedade" zale eta "asimilazio" zale diren aberaskumeak ere, whisky baso bat eskuan komunismoa predikatzen dutenak. Hori bai dela analisisa objektiboa hori.

GAZTEKOEN objektiboki-saltsa horretan egia izpihorik ez dagoenik ez dugu ukatuko, baina dena dela, horrenbeste txotxolokeriaren artean oso ezkutaturik bide da. Azpimarkatuek nahiko argi saltzen dituzte beren egileak, eta gure

iharduna, agian, sobera genduen. Azkenik, umore pixka bat ere ez zaigula gaizki etorriko eta, amaiz dezagun beste errepika ezagun bat: "...altza Felipe trula-lai, trula-lai...".

Adel nolig

● Zentzu apur bat duen irakurle oharituko zen azken bi aipamen hauk irakurriez gero, gure artean dabilen integrismo ikaragarriaz. Ezkerreko zein eskuineko zenbait talde integrismo hutsean ari bait zaigu.

Egoera hau ez da gure Herrian bakarrik gertatzen, baina Euskal Herria honen txikia izanik, askoz ere nabariago agertzen zaigu. Betiko leloa, lau katu eta elkar konpondu ezin. Nor bere sokaroko nahi ditu egia, arrazoiak, herria, historia eta objektibotasuna. Baina inork ez darabil soka hori elkaraditzearen lokarri, inoren samaren urkagarri baizik.

Dena den, ezker aldean ez dira, ez, txorimalo guztiak; eskuin aldean ere bada despistaturen bat baino gehiago, zuzen irabazten ari delakoan. Zenbait ekin du oraindik "hamaikagarren" mandamendu ikasi: Zeruian ez da tontorik sartzen.

LIBURUAK

● Jaso dugu Jaunaren Deia aldizkariak aurtun argitara eman duen lehen alea, martxoko alea hain zuzen. Ale berezia, guztiz irakurgarria eta gaurkotasunez jantzia. Ezin dezakegu aste honetako aipamena amaitzen utzi Sarrera hitzak irakurleari jakinarazi gabe, hain dira hitz ederrak, indartsuak, kezkatuak, gogotsuak eta atsegingarriak... baina ez gaituzen gu hitzurrearen hitzaurretan gal. Irakurleak ikus beza:

"Jaunaren Deia-k aurtengo bideari asmo berri eta arnasa berriz ekin nahi dio. Urrats berri bat eman nahi du aurrera-bidean. Azkeneko zenbakian adierazi genuenez, urtearen asieran Jaunaren Deia-ri buruz azterketa on bat egin dugu. Eta hau ikusi dugu garbi, gure aldizkari honek baduela xede eta egiteko berezi bat gaur Euskalerrian: kristau-fedearen argitzea, kristau-arnasa bizkortzea eta kristau-bizitza berri eta gaurkoratzea".

"Gure artean, mundu osoan bezala, fede-krisia gogorra sortu da, gazteen artean baitipat. Eta martxo edo zotinka asi baino obo dugu lanari ekitea, krisia honen zergati eta zer-nolakoak aztertuz, irtenbideak bilatuz eta bide berriak irekiz. Gaur ezin gintezke atzo bezala bizi. Gaur gaurkoari eta biharkoari begira bizi behar dugu. Atzokoan oinarriturik, noski. Gaur gaurko euskaldun eta kristau izan behar dugu".

Diogun amaitzeko gure aldetik, zenbaki honen gaia "Ezkontzako Pastoral Berria" dela, "Ezkontza-aurreko katekesia" delakoaz osaturik. Ezkongalek ezkontza sakramentu prestatu eta ospatzerakoan jarraitu behar dituzten urratsak jakineraziz, fedearren argitan eta katekesiaren beharretan, katekesia on bat gabe ezin bait daiteke gaur sakramentu bat eman.

EZKONTZAKO PASTORAL BERRIA. Jaunaren Deia. 38garren zenb. Beneditarrek. Lazkano.

Bonben zalapartapean

BIETNAMGO IKASLEAK

Amerikarren «suzko txorizaharrek» bonbak jaurtitzen hasi zirenetik, ez da eskola bat ere itxi izan Bietnamgo ipar-aldean: lehen eta goi mailako ikastetxeak tokiz aldatu baizik ez dute egin. Lehen huri nagusietan zeudenak, horain basoetako auzoetan daude.

Baserritarrek oso pozik hartu dituzte gizartearen etorkizunerako hain baliotsu diren ikasle gazteak. Ikasleek auzoetan egokitzeak behar zuten guzira aurkitu dute. Hala ere, etorri berri ziren ikasle hauek, borrokari onak bezala, behar zituzten ohol eta kainaberek eskuratzeko basora jo zuten ta horrela altxa dituzte beren bizitokiak, aulak eta bestelakoak. Berak eraman zituzten ikasteko materialak eta praktikerako behar zituzten gelak leize zuloetan egokitu.

Egunero ezitzen dituzte beren gorputzak, egunero hartzen dute militar ezibidea ta egunero laguntzen diete inguruetako auzokoei bideak eraberritzen edo beharrezko diren herri-etxeak eraikitzen.

—oO—

Ikasleek produzioko lanak eta borrokaren eginkizuna batera bete nahi dituzte. Amerikarren eraso-aldi luze hau izigarritzko saio leku bat bezala ikusten dute ta bertan eraman nahi dute bere ekintza urbillena. Hala, nekazari eskolako ikasleak, baserritarrekin elkarturik, hektarea batetan bost tonelada arroz jasotzeko moduak aztertzen ari dira; Transporte eskolako ikasleak militar frentera daramaten bide urratuak konpontzeko, porlanezko losa zabalak asmatzen ari dira; galtzairua urri egonik, porlanezko ur-ontziak egiteko modua aurkitu dute; mediku ikasleak altzaki handirik gabe zaintzen dituzte inguruetako gaixoak ta militarren operazio mahaletan parte hartzen dute; farmaziako ikasleak serrienik behar diren sendagaiak osatzeko inguruetako belar eta bestelakoak erabiltzen dituzte.

Ikasteko gelak, leize zulotan.

Borrokak eragindako hainbat beharren artean ibiliaren, eder zale-tesuna ez dute galdu. Bizitza, amodioa ta gizon jantzia maite dituzte. Bonba zalapartean artean sortutako abestiak, ondorengo belaunaldiak gogora ta zabaltzeko modukoak izatea nahi lukete.

—oO—

U.S.A.-ak daraman txikizio ekintza horretan ikastetxe bat zutik geldi daitekeanik ez ustearren, injeniero, mediku, irakasle t.a... gero ta ugarrigo dira. 1965 urtean, 18 miloe lagunentzat 25.000 ikasle 20 ikastetxe nagusietan egokituta zeuden. Handik hiru urtera, 20 miloe lagunentzat 72.000 ikasle 35 ikastetxetan aurkitzen ziren.

Borrokaren gogor egiten dute, halako egoera batetan ikasi behar dutenak. Militar eta ekonomia-aren aldetik bietnandarrek jasaiten ari diren oinazietan parte hartuaz, Bietnam osoa elkarturik egongo dan pake egun hura gertatzen ari dira gaurko ikasle gazteak.

C de B.

VIETNAM

NIXONEN ZORTZI PUNTUAK

Itun bat izenpetu eta sei illabete-tara Ipar Amerikako gudaroste osoa eta Ego-Vietnamiako gobernuaren beste gudaroste guziaz etxeratuko dira.

2.—Etxeratze horrekin batera, Indotxina osoan arrapatuta arkitzen diren militar eta zibillak askatuko izango dira. Ituna izenpetzen den egunean bi alderdiek Indotxinan arrapatuta arkitzen diren militar nahiz zibillak izan zerranda osoa agertuko dute. Gudarosteak etxeratuz dijoazten neurrian askatuko dira.

3.—Ego-Vietnamiaren etorkizun politika arau huez zuzendua izango da: Erbesteko iñorek esku sartu gabe, Ego-Vietnamiako erriak, berak bakarrik erabakiko du bere etorkizun politika.

Ituna izenpetu eta sei illabete-tara, Ego-Vietnamiaren lehendakaria aukeratzeko auteskunde libre eta demokratikoa eratuko da. Ego-Vietnamiako indar politiko guziaz osatutako erakundearen ardura-pear eratuko da auteskunde hori.

Beste erantzukizunaren artean, kandidaturen zuzentasunaz erakunde honek epaituko du Ego-Vietnamiaren diharduten indar politiko guziaz parte artu ahal izango dute. Auteskundearen internazional zaitze bat izango da.

Auteskundera baino illabete bat lehenago Ego-Vietnamiako lehendakariak eta lehendakariaren orde-koak beren karguak utzi egin beharko dituzte.

Senaduko zuzendaria izango da binbitartean administrazio arazo-aren arduradun. Baina auteskundearen ardura beste erakunde horrek izango du.

Ipar Amerikak agintzen du bestalde:

—Neutralidade osoz jokatu eta kandidato bat bakarrari ere ez dio- la lagunduko.

—Auteskundearen eta Ego-Vietnamiako erriak erabakiko duen beste edozer gauza onartuko du-ela. Auteskunde horretatik ateratzen den gobernuari, edozein motakoa izan eta berdina da, ekonomiazko nahiz militar laguntza ematera prest dagoela.

Bi alderdiak, besteak bat datoz honetan:

Ego-Vietnamiako eta beste Indotxinako erriek erbesteari buruz egingo duten politika Genoban 1954 gn urtean erabakitako arau-ai atxikiko zaiena izango da.

Erbesteko beste iñortxok mutu-

rra sartu gabe eta bata bestea bortxatu edo behartu gabe Ipar eta Ego Vietnamiarren artean erbaki beharko litzake Vietnamia bat egin ala ez.

4.—Indotxina eta Laos buruz Genoban erabakitakoak bi alderdiek errespetatuko dituzte. Indotxinako erriaren arazoetan erbesteko beste iñortxok ere ez du muturrik sartuko, lurralde horietako erriek berek erabakiko dituzte beren arazoak.

5.—Elkar errespetatuz, bakoitze- ren nortasuna aitortuz, mugak onartuz eta bestearen arazoetan muturra ez sartuz erabaki beharko lirake indotxinarren arteko arazoak. Gudaroste guziaz beren aberriaren lurraldeen muga barnean gelditu beharko lukete, bestalde.

6.—Indotxina osoan, ituna izenpetzen den egunean gerra geldituko da. Indotxinako edozein lurralde- tan gudaroste berriak sartzeko egoera horretaz ez da iñor baliatu-ko.

7.—Itunaren militar arazoak, gerra gelditzea t.a., espetxeratutak militar- nahiz zibillak askatzen, erbesteko gudaroste guziaz etxeratzea eta gudaroste guziaz beren aberriaren lurraldeetan gelditzea Erakunde internazional baten men- pean zaituak eta errespetatuak izango dira.

8.—Indotxinako erriaren aberri es- kubideak errespetatuak izan diten eta Indotxinako lurraldeetan luzaroko pakea sor dedin interna- zional mailako garrantia bat egin eman beharko da.

Juan Elustondo

G.R.P.-en Zazpi Puntuak

1. Ipar Amerikako gobernuak bere agresiozko edo zapalketazko gudari eta bere vietnamizazio de- ritzan politikari amaiera eman be- har dio; gudarosteak ez ezik gu- dako tresna guziaz etxeratu eta base guziaz apurtu beharko ditu. Honetarako ez da baldintza bat ba- karrik ere onartuko.

Bere gudarosteak noiz aldegin- go duten, Washingtonek zehatz esango balu, bi alderdiak elkar- tuko lirake modalidade hautaz itze- giteko:

a) Seguridadez eta arriskurik gabe gudarosteak nola etxeratzeaz.
b) Espetxeratu militar nahiz zi- billen askatzeaz.
Bi ekintza hauek, gudarosteak etxeratzea eta espetxeratuak aska- tzea, alegia, egun batez asi eta egun batez bukatuko dira.

2. Ipar Amerikako gobernuak Ego-Vietnamiako erriaren autode- terminazio eskubidea zinez erres- petatu behar du. Thieu gobernuari ez dio lagunde behar. Auteskun- deetan bezala jendea engatzearen egin dituan joko zikiñak bukatu behar ditu Ipar Amerikako gober- nuak. Pakearen, askatasunaren eta neutralidadearen alde diren politiko, sozial eta religioso indarrek ad- ministrazio berri bat osatuko dute. G.R.P. prest dago erakunde berri horrekin arazo hautaz eztabaida- tzeke:

a) Pakezko gobernu nazionala eratu. Gobernu honek auteskun- deak egin arte iraungo du. Gober- nu hori osatzen denean geldituko dira gerrako mugimendu guziaz.

b) Alderdi batetik eta bestetik borroka egin dutenak, gorrotoaren eraginaz zapalduak izan ez ditez- en erabaki zehatz eta sendoak artuko dira. Erriaren askatasun demokra- tikoa zainduko da. Politiko arra- zoiak medio direla espetxeratuak izan direnak askatuak izango dira. Konzentrazio lekuak apurtuak izango dira. Bakoitzak bere lurral- deetara bihurtzeko eskubidea izan- go du.

c) Erriaren egoera obetu.

d) Auteskundeak askeak eta demokratikoak izan ditezten erabaki egokiak artuko dira.

3. Ego-Vietnamiako gudarosteak. Arazo honetaz Vietnamako bi par- teak elkar errespetatuz eta aska- tasun osoan erabakiko dute.

4. Vietnamiaren elkartzea.

a) Erbesteko iñork behartu ga- be, elkar bortxatu gabe, pake bi- deak aukeratu bi alderdien artean itun bat bide dela poliki poliki esango da Vietnamiako batasuna. Binbitartean Ipar eta Ego aldeko- ek arreman bereiak izango dituzte.

b) Genobako erabakiei jarraituz, Vietnamia bat egin arte ez dute ez Ipar eta ez Ego aldekoak el-

karte militar batean parte artuko eta ezta beste estadu baten ba- besik ere onartuko.

5) Ego aldeak edozein estadu- rekin arremanak izan ditzake. Mo- rrontzapean erortzen ez dan neu- rrian edozein enekonomiazko nahiz teknikazko laguntza onartu dezake. Arau hautan oliñarrizuz Ego-Vietna- mia eta Ipar-Amerikaren artean ekomia, politika eta sozial arrema- nak izango dira.

6. Gudan egin duen ondamen- diari Ipar Amerika erantzun beha- rrean gelditzen da.

7. Internazional mailako zaintze hori zer eta nolakoak izango den bi alderdiek erabaki beharko dute.

J. E.

Baserritarren alde

EUSKAL ETA ERDAL

Caja de Ahorro

Municipal de San Sebastián

Banen baneko aziyak
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak

Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea

Baserri, lur-tresnak ta abar

Torelavega'ko Perira Joan
etorriak

TRANSPORTES

azkar

ERAMAN - EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donosti'tik egunero:

Iruña, Bilbao, Gazteiz, Jerez de la Frontera, Cadiz, Ali- cante, Murcia, Cartagena, Granada, Almeria, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca-ra.

Astean iru aldiz:

Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo'ra.

Carretera Gral. a Hernani - B.* Ergobia - DONOSTIA

Telefonoak: 450313 eta 459723

Aptdo. 1381

ERLOJU ETA BITXITEGIA

Edoardo Chapeitua

OTSAILLEAN Getaria Kalera aldatzen gera
Getaria, 10-Urrut. 417751-Etxekoa: 422700 - DONOSTIA

JOSE ZINKUNEGI'REN
OPTICA BERRIA DONOSTIAN

URTIETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

HERNANI, 4

DONOSTIA

Lehen Kondaira

LEHEN GIZONAK (eta III)

HOMO SAPIENS SAPIENS

Giza-era honen sorrera orain dela 40.000 urte inguru asi zen. Gaurko giza-era dugu. Gaur egun munduan geranok. Homo sapiens sapiens gera; giza era hau honela da esaten dugunean gera ulertu behar dugu beraz.

Bereiztasunak (Nolakoak geran) Ikus 1 irudia.

—Giza-era honen buru utsunea 1.500 cm.3-koa du.

—Okzipital zuloa buru ezurpera etorri zaio, oso aurrera; tente ibiltzen da, beraz.

Buru ezurperatzerik nabarmene-na euskal enda edo arrazan arkitzen da tenteenak euskal endakoak dire beraz. Euskal enda edo arrazaz lan batzuk gerora agertuko ditut.

—Gaurko gizona okozdun da.

—Bekokia etzanda ez du, aurretatuta baizik.

—oOo—

Giza-era guzi hauetaz azterketa egin dugunean gorputzaren aldaketaz jardun dugu batez ere eta gogo-bizitzaz (*) egin ditugun oharrrak laburrak izan dira.

Guk hainbateko buru muinik ez zuten gizon haiek, zein ideia zituzten, zein gizarte era zuten, nolakoak etika eta moral ideiak...?

Guk hainbateko buru muinak ote zituzten haiek?

Galdere hauen erantzunak behin betirako gau ilunean sartu direlakoan gaude. Gaurko behintzat ez dugu argi haundirik.

GIZONAREN ZABALPENA MUNDUAN

Egin diren arkiketak direla bide, gizona nun sortu eta munduan zehar nola zabaltu zen argitu nahiaz hipotesis batzuk egin dira. Arkiketa berriek hipotesis berriak ekarriko dituzte, noski. (Ikus irudia).

—Lehen gizonen sorlekua Afrika litzake.

—Behe-Paleolitoa aroan Europa eta Asia aldera zabaltu ziren;

Afrika guzia, eta Europa eta Asiako egoaldeak jendez beteaz. Gogoan izan Behe-Paleolitoa aroan ziren gizonak haiek zirela: Australopithecus, H. habilis eta H. erectus.

—Gaurko enda edo arrazen sorlekutzat India ipar aldeak direla dirudi, Himalaya mendikate (*) inguruak hain zuzen.

Gaurko enda edo arraza guziak H. sapiens sapiens-tik datoz.

Han sortu ziren, bada, enda beltz, zuri eta oriak. Enden sorrera hau Goi-Paleolitoa izan zen, orain dela 40.000 urte inguru.

Handik beltzak Ego aldera zabaltu ziren (Afrikara, Ego-Indiara, Malasiara, eta hemendik Australiara) eta leku hauetan kokatu.

Zuriek sartialdera jo zuten (Europa eta Ipar-Afrikan).

Oriak Ipar-sortialdera joan ziren (Txina, Siberia..., eta Amerikara).

GIZONEN SARRERA AMERIKAN

Tiki ginela ikasi genduen: Colonek Europatarrentzat ezezaguna zen Amerika-kin topo egin zuanean, Amerika jendez bete arkitu zuela.

Gaur dabilkigun gaia hau da, hain zuzen: Amerika jendez betetzen noiz asi zen eta nola? Bada hontaz iritzi desberdinik.

IZTEGIA

Itsas ateka: estrecho (de mar).

Erri ibilkor: pueblo nómada.

Mendi kate: cordillera.

Gogo-bizitza: vida espiritual.

—Asiera batean, amerikatarrek bilakaera edo eboluzio bereizi bati jarraituaz, bertan sortuak zirela, iritziak ziren, Gaur egun ez du inork iritzi hau babesten.

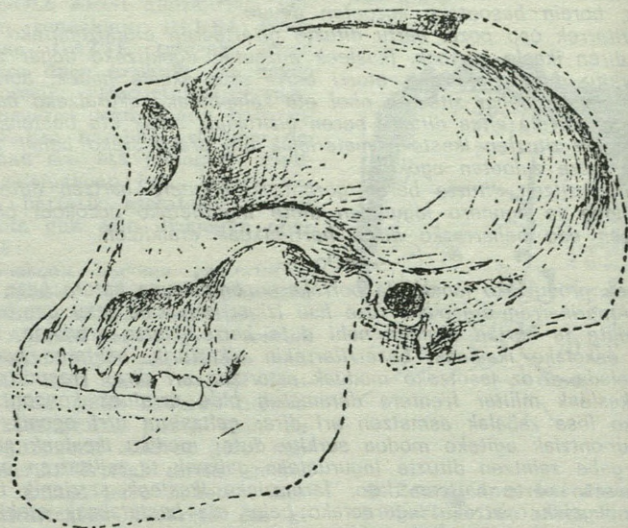
—Etnologok Polinesia (Ozeania) eta ameriketarren artean zenbait arreman arkitu zutela-ta, Amerikara jendea itsasoz eldu zela ziotenak ere baziren.

Arreman hau izan dela ez dago ukatzerik. Baina itsasozko arremnan haiek 5.000 urtez honunzkoak izango lirake, ez aurretikoak.

—Gaur gehienbat onartua den iritzia hau da: Bering-ko itsasatekatik (*) sartu zirela lehenengo gizonak.

Dakizutenez Bering-ko itsasateka (*) Asia eta Amerika tartean dagoen itsas ateka da.

Gaur egun itsaso da bi lur muturren artean, baina elur-orma

Australopithecus baten buru ezurra. Begira bere bekoki etzana, bekain irtenak eta aurpegi aurreratua.

tzeetan oinez igaro zitekean, dana izotz bait zen; giroa oso gogorra zen.

Jakintsuen iritzi lehen gizonaren sarrera Goi-Paleolitoa aroan izan zen.

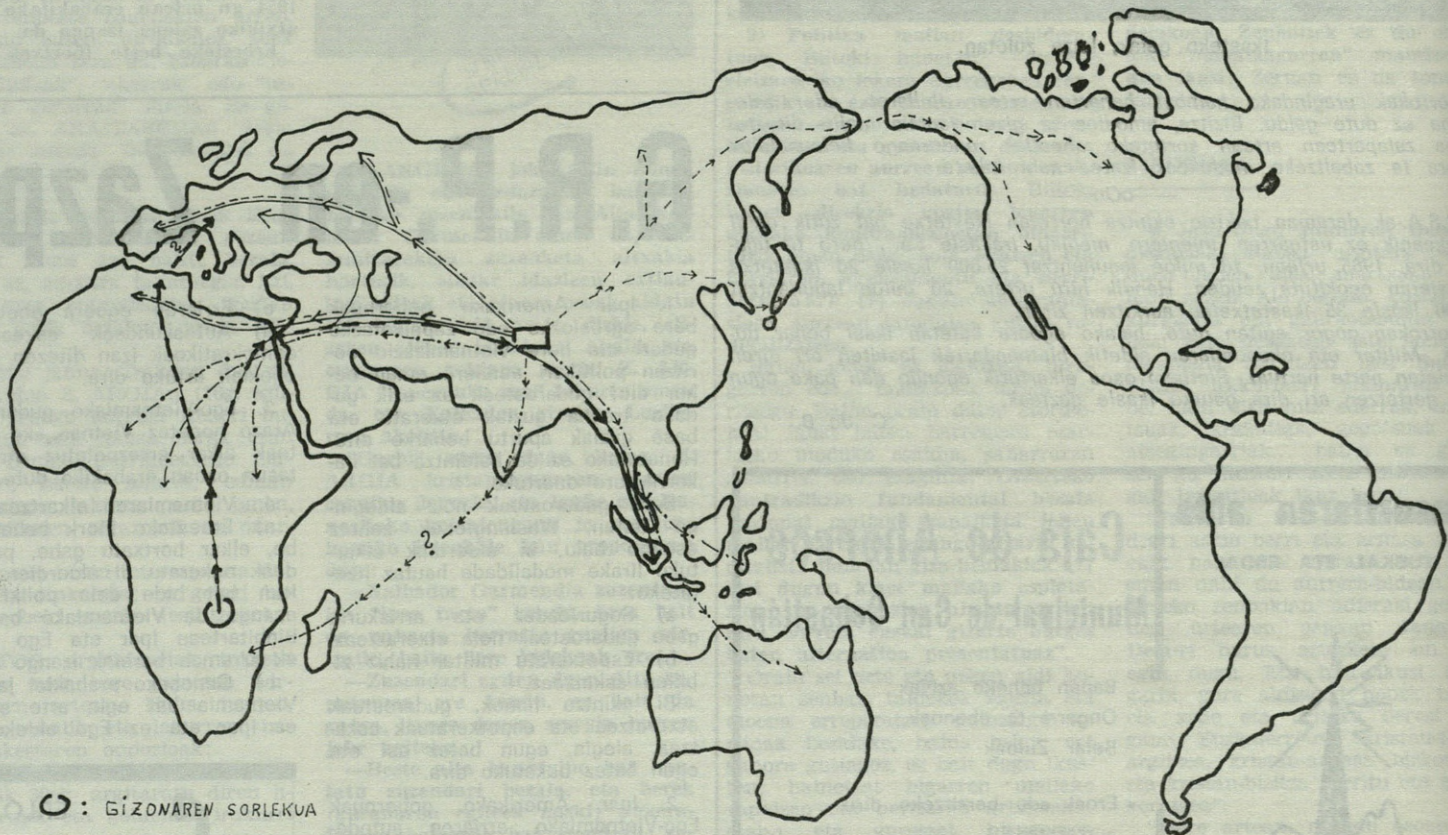
Amerikara ez bide zen erri bakar bat sartu, baizik eta ihizetik bizi ziren erri ibilkor (*) asko. Ihizetik bizitzeak eraginda Amerika Ipar aldetik Ego aldera zabaltuz joango ziren. Oraindik inor

sartu gabeko leku haietan ihize oparoa izango zen eta erriak azkar ugaritu eta zabaltuko ziren.

Ez dut honekin Amerika guzia berehala bete zenik esan nahi. Amerika aundia da eta orain dela urte gutxi arte inork ikutu gabeko tokiak ere baziren.

Marzelino Aizpurua

Arantzadi Taldean

○ : GIZONAREN SORLEKUA

□ : GAURKO ENDAEN SORLEKUA

---> BEHE-PALEOLITOS HAROAN

---> ENDA HORIAK

---> ENDA BELTZAK

---> ENDA ZURIAK

} GOI-PALEOLITOS HAROAN

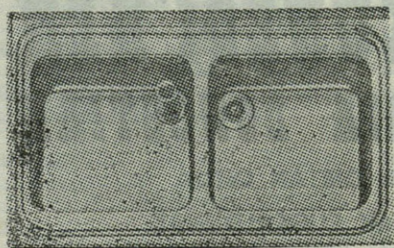
"GIZONAREN ZABALPENA MUNDUAN. Ego-Afrika da, oraingoz, lehenen gizonen sorlekua. Handik Ipar aldera etorri ziren mapan agertzen danez. Ipar-India da gaurko arrazen sorleku. Handik arraza horiak gorantz eta sortialderantz zabaltu ziren. Beltzak Ego alderantz. Eta zuriek sartialderantz".

Bodegón

Alejandro

Alejandro'ren Bodega dago Donosti'ko txoko baten, bein ezagutzen dutenak zintzo takite aruntz joaten. Nai dan aukera ba-dezu beti jaten bezela edaten, oberik ezin arki diteke merke ta ondo ematen. Fermín Calbetón, 4

DONOSTIA

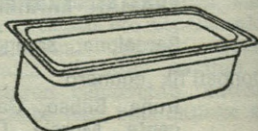

soberana FRANKIE

JOSEBA ARZAC
ordezkaria

-Etxegileentzat berezia

-Neurri guztietako arraskak

Cubetas GASTRO - NORM

Balleneros, 20 Entlo. - DONOSTIA - Urrutizkiña 41 88 80

LARRESORO-RI ETA BERE “HIZKUNTZA ETA PENTSAKERA” LIBURUARI BURUZ GALDERAK ETA PROLEMAK

Astiro, emeki-emeki, xehero, irakurri berria dut «Hizkuntza eta Pentsakera» liburuxka, Larresorok egin eta, dihoan urtean, Etor editorialak argitaratua. Asegin eta mesedegarri izan zait liburu aipatua irakurtzea. Linguistika berriaren edo, hobeki esateko, linguista talde baten, hots, estrukturalisten ezagutza jasotzeko. Saussure Pernaldo (ez Abezketakoa), Martinet, Whorf eta K. Lebi Strauss mahain-kide ditu Larresoro jaunak eta, huts egiteko beldurrik gabe, esan daiteke Larresororen oinak horien bideetan agiten duela pausa. Berak hala aitortzen du eta ni ere hartan nengoen aspaldidanik.

Ni, neroni ere, edozein ama-kultura edo hizkuntzari dagokionez, izenez ezpada izatez, estrukturalista izan naiz, estrukturalismoa zer den ikasi baino lehenagotik. Kulturaren eta hizkuntzaren organiko-tasunak eta «Gestaltpsychologie» delakoak bultz eginik, xuxenki.

Egun bertan ere, nere adimenaren ixur-aldea haruntz dihoan. Ni ere estrukturalista naiz, baina kezka-dun eta zalantzatan dagoen estrukturalista. Estrukturalismoa barren-duaz gero, oso kontuan hartu dut honako puntu hau: estrukturalismoa ez dela besterik laneko hipotesis edo tresna baino, gaur eta guretzat eragile eta egoki den tresna, noski.

Gogo onez eta jator aitortzen dut estrukturalismoak, erbizakurrak sasan edo harkaitz zuloan izkutatutik dagoen erbia bezala, prolema-rik asko altxatu duela eta berretaz argi egin.

Bainan, edozein giza-sistemak bezala, estrukturalismoak ere baditu neurri eta muga zorrotzak, erlatibotasunak ezartzen edo ipintzen dizkionak, ain zuzen.

Prolema eta galdera horiek hor daude alboan, burua harroska altxaturik, erantzun jator baten zai. Egun, estrukturalismoa modan dagoelarik, nork emanen du horien erantzuna edo askatuko korapilo bihurria?

—Zer dio estrukturalismoak?
Hizkuntzatik at edo landa, badu estrukturalismoak zer esanik asko. Guk, ordea, «hic et nunc», orain eta hemen, estrukturalismoa hizkuntzaren arloa hestutu eta ingururako dugu. Zer dio, beraz, azken sistema honek hizkuntzaz? Oker ez banago, honelako bilduma gisa egin daiteke.

1.º Hizkuntza dela giza-fenomeno bereziarena, prinzipalena.

2.º Hizkuntza lojika baino zerbait lehenagokoa dela, izatez eta kronologiaz.

3.º Hizkuntza etniarekin bat dijoala eta etniaren gain eta lorea dela, bere «index sintetikoa» norbaitek dionez.

4.º Hizkuntzak lojika moldatzen duela eta ez alderantziz. Hizkuntzaren bidez ezpada, deusik edo tutik pentsatzeko ez da gauza eta gai gizona. «Nolaz» pentsatu ere hizkuntzari zor dio.

5.º Hizkuntza, berez, sistema osoa, borobila hertsitua eta mugatua da. Ber-jabe ta «autarkikoa» den sistema, alegia, erlatiboa eta bereia, bestalde.

6.º Hizkuntzaren sorkariak ezintzulizkoak dira beste edozein hizkuntzatara.

Ohar: «Hizketa» eta «hizkuntza» zehazki berezitu behar ditugu, «hizketa», arraiaren antzera, hondargabe «hizkuntzaren» itsasoan mugitzen delako. Hontan, badu arrazoirik asko Chomsky-k. Ene ustez, hortik datorkio hizkuntzari joriotasun handia, dionez, berriro Chomsky-k, Deskartes filosofoaren hurratsak zapalduaz. Hizkuntza, hizketaren bidez, berez da sortzaile eta mugagabeko sortzaile, pentsamendua berez sortzaile den bezala egun eta eguzki, Deskartes-ek dionez.

—Zer diogu estrukturalismoaz?
Sartu naizen bidean, ezin zenbatu ahal galdera eta prolema datozkit oinetara, ni bila joan gabe.

Lehenik, haxe bat. Gizona ez omen da gauza ezer pentsatzeko, bere hizkuntzaren laguntzarik gabe. Estrukturalistek egin al dute, inoiz, puntu honetan esperientzia bat, ongi oinarritua? Zibilizazio eta hizkuntzatik hurrin, norainoko ahalmena duen haurraren adimenak esperientziak eginak dira, behin eta bi aldiz, XIX-garren mendean, hain zuzen. Ez du aurrerapen handirik egiten haurrak, basatiko eta bakartiko bizitzan, bainan, kasu! «zerbait» bai. Eta hemen, «zerbait» horrek zerbait baino gehiago adierazi nahi du, nere ustez, gizon bakoitzean logikaren esatez edo erne-tzea kronologiaz lehenago dela hizkuntza jasotzea baino. Gehiago oraindik, sortu berria den bixi, presko, argal logikaren «hortzez eta haginez» heltzen diola haurrak ama-hizkuntzari.

Bigarrenik, edozein hizkuntzaren sorkariak itzuli ezinezkoak badira nolaz datza munduko kulturaren 70 %-ko bitzitza itzulpenen indarrean eta ugaritasunean?

Ezinezkoa da itzulpena hizkuntza batetik bestera, diote. Hala bada, beste hizkuntzetan sorturiko liburuak ezagutzea, funtsean eta mui-nean, ezinezkoa dugu. Hala ote?

Estrukturalismoaren lojika leial eta jatorrean, estrukturalistak, lo-riotsuak eta merezimendu handi-koak noski, nolaz ezagutzen dituzte heren hizkuntzatik at sortzen diren milaka eta milaka liburu edo berek ez diren hizkuntzak?

Hirugarrenik, estrukturalismoa kontuan harturik txintxo txintxo, Ez bait dago, nik dakidanez, hizkuntza beste biderik hortarako. nolaz etniak elkar ulertuko dute? Hizkuntzaren barnean, non sortzen da eta nolakoa da, balin badago, orotar edo unibersal bidea. Bide hori ezpada, elefanteak eta zakur-rrak bezala, giza-talde bakoitza bere «hizkuntzako presondegian» bizi beharko du, burniz eta katez lotu-rik oinak eta lepoa.

Azkenik, nolaz beste hizkuntza baten jabe egin? Edozein hizkuntza ikasteko (ikasterik badago) baldin-tza «sine qua non» bait da itzul-pena. Orduan, zer? Bada, izan dai-teke nehor hizkuntza bien jabe, elebidunik edo bimintzodunik? He-mendik ere estrukturalismoaren kontra koska larria.

Egun hauetan, irakurtzen ari naiz gazte nintzala irakurritako liburu eder bat. Ataun-go menditatik ze-har ibili ohi nintzan, liburu hori eskuetan nuela. Egungo egunean ere, aintza eta ospe handian da-

LIBURUEN URRATSETAN

BAROJAREN INGURUAN (eta III)

«El Cura de Monleón» nobela eta Barojaren abertzaletasuna

Artecheren «El abrazo de los muertos» liburuaren berdina gertatu da «El cura de Monleón» nobelarekin ere. Orain urte batzuk gaurkotatua izanen zuten liburu hauek gaur atzokotasunaren usaina dute. Zentzura oker bat dela medio.

Baina Barojaren nobela honetan bi alderdi bereizten baditugu —Eus-kal Herriaren garaia politikoa ba-tez, eta Barojak kristautasunaz pen-tsatzaren duena bestez, berehala konturatuko gera lehen alderdian oraindik ere badugula zer ikusirik. Eta zer pentsaturik. Lehen alder-diak ez du gaurkotatunik galdu eta honegatik edo, garaia hartako zen-bait egoera politikok gaurkoa di-rudi.

«Atsoa guztiarekin kexatzen zi-tzaizen. Ez zen, bere ustez, Monle-onen euskerarik hitzegiten; egurra ere gutxituz zijoan. Mixeria bat besterik ez zen guzti hura».

Edo beste orrialde batetan:

«Javierrek langileekin izan zituen elkarriketetan, haiek bihotz gogor eta okertuegia zutela ikusi zuen. Nagusien aurkako kexu etengabeen zeuden (...) Arkitektoak ez duela lanik egiten bainan igeltseroak baietz adieraziz amaitzen zuten».

Edo-ta:

«Bai —erantzun ion Basterre- chek— extremistek irabazte digu-te eta ez dago erdi-bidera ekar-tzeko modurik. Astorkilo batzuk besterik ez dira eta pedanteriz dira batez ere astorkilo».

«Los socialistas» izeneko XXIX-garren kapitulu guztia da oso aberatsa orduan herriak bizi zuen ego- era politikoa ulertzeko. Bainan, eta haxe da aberatsena, berehala ohar-tuko gera gure gaurkoak ez duela atzoko egoera hartatik bereizketa haundirik.

Egoera hontako aipagarrienak Ja-vier (Monleoneko apaiza) eta Bas- terreche sendagailea (Baroja be-ra) lirake. Javierrek itzaropen haundia du abertzaletasunarengan (sozialistekin elkartu ezina duela konturatu denean pasa da abertza- letasunera) bainan Basterrecheke ezetz dio. Euskaltasunak eta eus- kera berak ez dute, Basterrecheren iritziz, kristautasunarekin zer-ikus-

goen liburuia izan behar du. Bere izenpurua hau da frantsesez (itzul-penean!) «Monde animaux et mon-de humain». Egilea: Jakob V. Ues-küll. Abereen sikolojia klasiko. Liburu miresgarri honek, handik eta hemendik, hola edo hala, garbiki hau adierazten digu, bizidun ba-koitza bere munduan eta mundu oso berezia bizi dela. Etniaren bar-nean bizi diren «arrazoidun abe-reak» ere honela bizi ote dira beste etnietan mugitzen diren «arrazoi-dun aberekiko»?

—Aipaturiko liburuaren akats bi.

Bat. Larresoro garbiki mintzo da estrukturalismoaz bere azken libu-ruan, bainan estrukturalismoaren itzalak ez ditu, nere ustez, argitan ipintzen. Alde hontatik begiratuaz, Larresoro-ren azalpena aski apolo-jetikoa iruditzen zait.

Bi. Larresoro jauna euskal inte-lektuala dugu, langile amorratua, presaka bizi dena gure hizkuntzari bide berriak irikitze arren. Gogo onez irakurtzen ditut bere lantxoak, idaztankera garbikoak, humanismo berri batean bustiak eta gantzu-tuak. Badituz zenbait artikulua nere eskuz ebakiak, tolestatuak eta gor-deak. Bainan, beste hau ere esan beharrean arkitzen naiz, alegia, La-rresoro ez dela intelektual hutza, «noren» ezpada «zeren» zerbitzari baizik.

«Zeren» hori «zer» noblea denez, nere susmoo, intelektual jatorra, noski, goragoko beste mailak izan arren. Har beza bakoitzak arnasa berari dagokion neurrian eta girian. Eta, gero, nik ez dut ezer esan. Bego dagon dagonean ene iritzia.

rik. Espiritu desberdinak dira. Hitz hauek irakurtzen nituenean, Ote-laren zenbait iritzirekin kontura-tzen nintzen.

Eta garrantzitsuen dena, Bas- terreche (irakur ezazu, arren, Ba-roja) prest legokela abertzale iza-tera:

B: Gure antzinakoak anarkia hu-tsean bizi izandu ziren.

J: Eta zuri ez al litzaizuke anar-kia hori biztea atseginen?

B: Hori bail Gure sinesmen, si-neskeria eta ohiturak esnatzerik balego, abertzale nintzake (...). Gu-re garaieren kaltegarriena paten-teak, definitzeak eta etiketak jarri nahi izatea (...) Euskaldun bat, be-re tradizioa errespetatuz ere, de-netik izan liteke.

Oso garbi azaltzen zaigu Baro-jaren postura. Eta, egia esan, ez dago gugandik urruti. Bakarrik, Ba-rojari aukera egiteko eskubidea duela iduritzen zaio!a. Eta guk ez dugu aukera hori ikusten: Euskal-dun gera.

Bigarren puntuaz berriz —Baro-jaz kristautasunaz duen ideiaz ezer gutxi esan nezake. Liburuaren hi-rugarren zatiko zenbait kapitulu

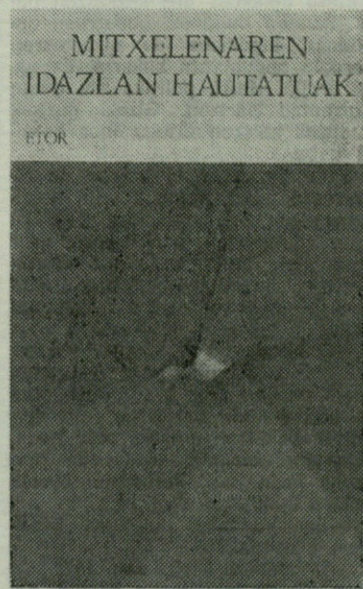

—sei edo zazpi— irakurri ezinez-koak ditugu. Edo ditut. Nik ez ni-tuen irakurri behinik behin. Usain zaharra aurkitzen nien hitz haiei eta berehala konturatu nintzen ka-pitulu haiek irakurri gabe ere —edo irakurri ez nituelako—, salbatuko nuela «El cura de Monleón» no-bela bezala. Eta bestez, ez dugu Batikanoko Bigarren Batzar Nagu-sia alferrikan ezagutu. Eta ondo-renak.

Halare, Barojaren kristautasunez lanen bat egin nahi lukeanok ho- rri hoietara jo beharko luke.

Anjel Lertxundi

Mitxelenaren Idazlan Hautatuak

Argitaratu du ETOR-ek aspaldi-tik zai geunden MITXELENAREN IDAZLAN HAUTATUAK izeneko liburuia.

«Egungo eguneko euskal idazlek eskura dizazukeen bildumarik jori-ena, aberatsena duzu eskuetan, irakurle! Egungo eguneko euskal idazlek eskain dizazukeen euskera-

rik jatorrena, batuen, zuzenena ere baduzu eskuetan.

«Gaurko —betiko?— euskarak izan behar lukeenaren isplurik garbiena, gardenena, ederrena, ene ustez. Hemen duzu —dugu— Eus-kara Batuen errainu lausogabea; Mitxelenaren iritziz izan behar lu-keenarena.

«Baina axalari baino mamiari begiratu nahiago baduzu —hala behar zenduke—, hemen ditu le-her-estanda egiteko zori larrian mi-la gai eta arazor bihurtuko iritzia eta usteak: erlijioa, herria, eus-kara, literatura, Europa, Batasuna, gure idazle zahar eta berri, gure asmo eta itzaropen, gure pozbide eta negarbidet, gure handitasun eta urritasunei buruzko usteak eta iri-tziak.

«Liburu trinkoa eta mardula be-zain gozoa eta ernagarria. Hitz ba-karrez esan dezadan, MITXELE-NARENA! Berak egin du. Berak jorratu eta BATU du. Bere esku-ko bahetik pasa da hitz bakoitza».

Idazlanen aukera, oharrak, iruz-kinak, Patxi Altunak eginak. Azala: Maria Paz Jimenezek. Eraski-na liburu honi Mitxelenak berak ezarria.

MITXELENAREN IDAZLAN HAUTATUAK —ETOR— MENSA-JERO.

Irastorza

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, Eta nora jo jakin bear du baserritar burutsuak, Berebiziko aragi pillak; gañera esne putzuak, Oiek guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERRENTERI

J. LASA

LA CASA
DEL CAFE

Juan Iriondo

San Marzial, 19 - Urrut. 113801
Donostia

zaldibi

ASTE SANTUKO IRTERAK
DIRELA TA

Kontuz! dei egin digute. Eleizatik dei egindigute, ikusten denez Aste Santuko Jai hauetan, kanpoan ginanai.

Esanaz: "Jende asko zegoala Zaldibiko Elizan, baina, beste asko falta zala oraindik, kanpora irten diranengatik ezer txarrik ez duala esan nahi, baina bere ustez Jaungoikotasunik gabe joanak gerala". Guk ez dugu hau ukatuko, kanpora irten diran danak ez dira sinisduak herrian, Eleizan geratu diranak ez diran bezela. Eta uste dugu sinismentik gabe Eleizan agerpen egitea lotsagarriago dala-ustelkeria bat dalarik gainera, norberaren irizpideari jarraitzea baino. Bestalde uste dugu, pertsona bat, talde bat kanpora joan dala-ta Jaungoikoagatik aparte dabilzala esatea ikaragarriko astakeria dala eta, gehiago gaur eguneko sentidu gabeko hainbat itxurakeria egiten diranean. Nork uka dezake, askoz ere ongarriago dala, komunitate batean biziaz, gure bizitza eta Kristorenaren azterketa sakon bat egitea? edo beste gauza asko...

Gainera zertan oinarritzen dugu jaungoikoarekin egotea? Elizara joatean? hitzetan?

Zu Zaldibitar, pentsa zazu geldi, aztertu gauza eta gero... epaitu. Bitartean itxi ahoa.

GU IKUSTERA JOANAK

Nork ez daki: Gazte edo gaztetxo talde zabal bat Aste Santuko egun hauetan kanpoan izan gerala? kritika xelebrik ez zaigu behintzat falta izan! Hontara goaz: Gure egonaldi horretan gu ikustera —zaintza esango genuke— joan zaizkigula guretako batzuen fameli artekoak. Begira, guri ez digu axola lagun bezala ikustera edonor etortzea, baina nazka eman digu kilometrora antz ematen zaien begirada eta mugikera hasarrituekin inguratzak.

Ukatu egingo ahal diguzue hau, BIHOTZ HONEZ joan zinauten Yaun paregabeok? Guregana hain hoiek? Ez zan azkarra izan beharrik zuen asmoen jabe egiteko. Zeraten bezelakoak azaldu zerate izan ere.

Inundik ere uste gabeen sartu eta txarkerian harrapatzea izango zen zuen asmoa noski? Begira, ez dakigu garbi parregurea ala negar gurea ematen digun zuen umekeriak —beste izenik ez bai dauka—. Zuei, gure guraso zeratenoi zuzentzen gera hontan. Eta serbi badeza, gure egitekoak argituko dizakizuegu. Funtsean hauxe zan: Gure eguneroko lana edo ikasketak dirala ta askotan huts egiten dugunez eta alkarreko denbora gehiegirik ez dugunez, egun hoiek hartzea, gure artean lagun arte jator bat sortzeko. Benetako konfiantza bat sortzeko.

Orain galdetuko genuke: nun oinarritzen da zuen kezka eta beldurra? Errexa dala erantzuna uste dugu: Neska mutilak elkarrekin joateak bildurtzen zintuen! Horra!

Zergatik? Ba, dudarik gabe, neska-mutilak LAGUN izan ditezkeanik sinisten ez duzelako. Sexo arazoak kanpo ezer ez duzelako nabaitzen gure artean. Neska-mutilen arteko lagunarte SANO batean sinisten ez duzelako.

Zergatik ote da? Galdetuko genuke pozik berriro, baina ez zerate ausartzen benetan pentsatzen duzuen agertzea. Jira-bira gehiegi egiten duzue, inora ez zuzentzeko.

Ez ote da hori zeok zuen garaian naiko zikin jokatu duzelako behar bada? Desioz izanik ere? Bestela ez dugu ikusten zer izan ditekien.

Beste alde, eskerrak guraso batzuri, konprenditzen gaituztelako, guran konfiantza dutelako. Ez dira denak berdinak hala ere!

Begira gauzak nola izaten diran! Gure taldeak akats asko ditu, eta guri onez hartuko genuke gure hutsegite hoiak kritika jator bat bainan begira nundik, gure ustez gehien superatua genuen alean (gure arteko lagunarte) guziak gainera erortzen zaizkigun. Eta tamalgarria, inor ez da kezkatzen, herriko lanetan parte har-

tzen degun ala ez, talde bezela eginkizuna betetzen degun ala ez! Ez! hori etzazue axola! bakarrik hori...!

Gurasok! Zuen beharrean gara! Bai... bainan ez mokoka jarraitzeke, baizik elkar lantzeko eta laguntzeko. Ez zaiguzue aterik itxi! entzun!

Gazteok gure aldetik jarri dezagun indarra eta gogoa gurasoan kezka eta beharrei entzuteko eta erantzuteko.

Ea guzian artean falta zaigun konfiantza sortzen dugun! beharra badugu eta.

ERLEAR

zestua

ODOL EMAILEEN ELKARTEA

Elkarte honen berri zuei emateko asmoz, hara zer elkarriketa izan dugun, bere zuzendari den Tomas Etxabe jaunarekin:

—Elkarte hau nola antolatua dago?

—Berez, probintzia barruan elkarte bakarra dago. Donostian du bere bizilekua eta «Gipuzkoako Odol Emaleen Elkartea» deritza. Horiak horrela, herri bakoitzak, ordezpen edo delegazio bat du. Guri beraz, Zestukoak dagokigu.

—Zer helburu eta zer lan ditu elkartek?

—Helburu bakarra du elkartek: eharrean dagoenari odola ematea. Horrezaz gainera, Zestuko ordezpenak, beste zenbait ekintzari ere heldu dio, baina beti gizadiari laguntza emateko. Batzutan, antuluntzia edo gaixo-beribilak antolatzen, eta laguntza edo sokorrismo arazoak zuzentzen bestetan. Bide-etako laguntza edo auxilio en carreteria delakoaz ere kezkatzen gara. Ikusten dugunez, beharrean dagoenari laguntzea da elkartearen zeregina nagusi eta bakarra. Ez gara erlijio, Herri, politika eta beste arazoetan sartzen. Gizaki guztiak anaitzat hartzen ditugu inor bereizi gabe.

Esan bezala, odol arazoa da elkartearen lan nagusia eta herri-tarren bat odol beharrez dela jakiten dugunean, han izaten gara laguntzen. Inoiz ez dugu dirurik hartzen odola emateagatik. Ezta dirurik eman ere odola jasotzerakoan.

Odolak ez du beraz, ez salneurri eta ez jaberik, gure elkartean. Inork ez bait daki hartu duen odola norengandik datorkion, eta norbaitek eskerrak ematea nahi badu, elkarteari ematen dizkio. Ez pertsona jakin bati. Pertsonen izenak isilean gelditzen dira beti.

—Zer kondaira du Odol Emaleen Elkartea?

—Donostian sortu zen 1954 urtean. Gaixo laguntzaile batzuk, enfermera batzuk arduratu ziren lehenik, odolik ezak egiten zituen okerretaz oharturik. Ebakuntza eta ezbeharretarako odol premi gorria bait zegoen. Lan hau, Katoliko Ekin-tzetako bidetik egiten hasi ziren eta ordutik gaur arte, Gipuzkoako herri guztietan ordezpenak zabaldu direla esan genezake. Orainxe dela hiru urte hasi zen Zestukoak Guraso Elkartearen barnean. Hasi-era apala izan zuen. Donostiatic herri-ratu zintzaizkigun gizon batzuk laguntza eske eta gure erantzuna kaxkar zamarra izan zen.

Bazirudien zestuarrak ez ginela gai honetaz kezkatzen. Dena dela, batzuk berehala ekin zioten beren izenak emateari eta gaur egun, biztanleak kontuan harturik eta batzate beste, Zestua emaletan lehendabizitako da.

Arrua Beheak ere ba du bere ordezpena Zestukoak aparte, eta Arrua Goiak ere berea laister izango duelakoan gaude.

—Zenbat emaile dago Zestuan?

—Zestuan, Aizarna eta Arrua Goia barne direla, 255 emaile gara. Aizarnazabal eta Oikia-k ere gurekin bat lan egiten dute eta emaile banaka batzuk badituzte.

Gauza bat nabarmen dago emaleetan. Gure herrian bizi diren atzeritarretatik bat edo beste besterik ez dela emaile. Ea bada ugaltzen zaizkigun.

—Zenbat odol atera da Zestuan?

—Joan den urtean, 125 laguni atera zaio odola. Ateraldi bakoitza 400 ztm. 3 izan ohi da. Hortik atera kontu.

Elkartea sortu zenetik gaur arte, hoguei bat zestuarrari eman zaio odol

laguntza. Gehiago ere izango zen beharrez, baina guri ez zaigu esketan besterik etorri. Ezjakinean zeudelako edo.

Guk ordea, garbi adierazi nahi dugu, edonor zestuarrak odol beharrez aurkituko balitz behar duen guztia hutsaren truk izango duela. Guri adieraztea besterik ez du egin behar.

(Jarraituko da).

BEGI

pasai donibane

Apirilean, gure herriko Eliza-Nagusian, hitzaldi bat antolatua izan zen amei zuzendua. Egun, bizi ditugun nahaste-borraste, kezka, eta ezin-egon sakonei, sozial eta erlijio aldetik batez ere, erantzun bat emateko asmoz antolatua izan zen.

Izan ere, egunetik egunera, aldaketa sakonak (eta askorentzat ulergaitzak) bizitzen ari gera eta aldaketa hoiak herri, zehatz-meatz eman behar ditugu ahal dugun argitasun emanaz.

Baina, hitzaldi hontan atsegin ez zitzaigun alderdi bat izan zen, hau da, bi kasu konkretu (izen eta guzi) aipatu zituela apaiz-hizlariak hildutako entzuleei. Kasu hauk zein diren, ez dut hemen aipatuko, apaizak aski konkretu esan zuelako batetik eta bere joera zorigaiztoan eror ez nadin.

Zergatik izen eta guzi eman? Pentsakera bat sartzen ari dela gure artean eta pentsakera honen aurka edo kontra zenbait arrazoi jartzea, ondo deritzagu; baina, "honetako gazte, gizon edo emakume (izen eta guzi) horrelako bizitza darama" esateak inolaz ere. Izen ona kentzea bai litzake. Kasu bi hauetako pertsonak aski ezagunak direla, batzuk herrikoak direlako eta beste batzuk, nahiz eta gure herrikoak ez izan, Euskal-Herri osan guztiz ezagunak direlako, tamalgarriagoa egiten dute joera arbulagarria hau. Azkena izan dezala!

—oOo—

"Bonantza" aldean, itsasoko urak bide puska bat eramane du, erdi-hitua geldituz. Autoak ezin izan dira pasa egun hauetan eta pertsonak ozta-ozta ibili ohi dira. Kaiako sarrera haunditu nahi dutela-ta, defentsarako zeuden zenbait harri haundiak puzkatu egin dituzte.

Orain itsasoa aserritzen danean, errax sartzen da barru-barrura. Ez ote da bide zati hau puskatu, itsasoa indar gehiagokin sartzen delako?

—oOo—

Lehenko igandean, Guadalupe-runtz goazela, Puzka-zaharreta baserrir ondolik igaro ginanean, baserrir hontakoek egin duten bide egokia ikusi ahal izan genduen. Jakina, beren izerdiz eta lanaz egindako bidea duzute eta horrengatik gure aipamena; ez bai da (gure herrian behinipin) "korrientia" honelako gauzak egunero ikustea.

—oOo—

Fernando Suberbiola eta Arantza Apalategi, ataundar neskatila xarmanta, ezkondu zaizkugu direla egun batzuk. Har bezate gure zorionik bereona!

—oOo—

Berri mingotsa zabaldu zen gure herrian, alegia, Faustino Torko (Rosa M. Garmendia Legorbururen senarra), itsasoan zebilen gizon gaztea atzerriatik hila ekarri zutela, operazio bat egin ondoren. Gure saminik beroena opa diogu Rosa Mari adiskideari eta bere guraso Manuel eta Ramonari.

Iñalurretak

durango

UMEEN EGUNA

Maiatzaren 14ean Gerediagaren ta eskualdeko «Umeen 2. eguna» babesean eta lorretarrak antolatutako da bertoko Goiuri haur-zun.

Zornotza eta eskualde guziko ume taldeak lorretan goizeko 9,30-tan batuko dira amaitu gabeko biribilketan haurzuna igoteko. Han umeek eurek zuzenduta eta abestutako meza batez gaur jaiari hasiera emango jako. Jarrian dantza jardun aldia bazkal orduarte.

Antolatzaileek ez dute bazkari-rik eskainiko, baina eroanez gero, bakoitzak, nahi ala salda eta kafe dohan edateko aukera izango duzu.

Haurren sabelak ez baitira nau-sienak bezalakoak, puroa ahoan duzula bigarren ekinaldia ikusteko aukera izango duzu; arratsaldeko honetan, antzerki joko, abesti, jolas etab agertuez 6rek inguruntz amaiera emango jako jaiari.

ANTZERKIA

Geroakoe euren lana aurrera daroe. Els Joglars, Anexa, eta ondoren Apirilaren 30ean Barakaldo-ko «Taller Cero»-koak ekarri zituezan.

«Geroa» antzerki talde hau Gerediagaren babesean egonez, Durangon du bere sustrai eta bizia, nahiz eta eskualde guztia zabali egon.

Urte hontan eta ihaz, batez ere antzerki batzuk jokatu ebezan, erderaz noski, euskararen alorrean lan egiteko ez baitago jende soberarik. Aurtengo euren lana, kanpoko taldeak ekarriaz girote baten jarri dute batez ere gazteen artean.

JOANNES

hazparne

Euskaldun jai bat izan zen Hazparnen Salbatore edo Igokunde egunez Maiatzaren 11 an: Elgar Oinka deitu taldearekin. Eta hurrekin izan zen Abeslari talde bat Arrantzaleak izenekoa.

Elgar Oinka hau arras berezia da; euskal baleta molde berri bat, txistuz lagundua eta euskal aire edo kanta zahar aberats eta eza-gutuenen ritman moldatua.

Jendea franko bildu zen, Hazparneko Trinketea, arratsaldeko lauterdietan.

Beharrezkoak ditugu honelako jaialdiak hemengo jendea ere itartzeko. Zorionak Elgar Oinka eta Arrantzaleak, bi taldeei. Jarrai honela.

M. P.

legazpia

ZAINDARI JAIK

Erri-jai nagusietan, bete-betean sartuak geranez, leenengo egunetako ikuskizun garrantzitsuen bezue.

rri laburtxo batzuk emen dijak.

Apirillak 30

Egun senti alaia lagun genduela, txistularien goiz-erresi atseginiak suspertu zituzten erri-tarren lo-zorroak.

Goizeko 9'tan

Zumarra, Urretxu, ta Legazpiko ikasle gazteen arteko marrazki lelaketa. Iru mailetan banatuak izan ziran marrazkilaria auek. Gaztetxoak, 7-8-9, urtekoak, 150 inguru. Erdikoak 10-11-12, urte, 150 auek ere. Aundienak 13-14-15 urte, 60. Danera, 360'ko saila osatuaz. Epai-maikoak, azterketa arduratsuen ondoren, saridun auek aukeratu zituzten. Txikien mailan: 1.º Ugarte tar Jose Luis. 2.º Alustiza tar Ana. 3.º Urzelai tar Jose M.º 4.º Hernandez tar Inmaculada. 5.º Dorronsoro tar Joseba. Erdikoen mailan: 1.º Huete tar Jose Angel. 2.º Aracama tar Fernando. 3.º Urzelei tar Miren Lourdes. 4.º Urtebizkaia tar M.º Isabel. 5.º Viana Maiz tar Tomas. 2.º Romero tar tar Jabier. Aundien mailan: 1.º Juan Francisco. 3.º Diez tar Elias. 4.º Ibañez tar M.º Jesus. 5.º Diez tar Tarsicio. Talde bakoitzean ama-bost saridun ziral.

10'etan

Margo ikasketan dabilzan ikasleen, marrazki, ta lauki margotuen erakusketa ikusgarria zabaldu zan.

Irudi marraztuak, 114, ta lauki margoztuak 10, aurkeztu zituzten. Beste 6 lauki margotu, ertilaria auen zuzendari, ta maisu Vakeriza ospetsuak jarriak ditu. Goizean enparantzan ospatu zan leiaketako marrazkiak ezarri zituzten erakusketa onan, da, biziro garrantzitsua degu erakusketa au.

11'tan

Pelota lekuan: (Judo) kirolarien saio azalpenak, erritar I. Ugarte-buru, tartean zalarik, eskeñi zituzten kirol onen ialetasun ikusgarriak.

12'tan

Esku-baloj jokaldiak: Erritar (La Salle Mel) donostiko Aietetarren aurka. Erritarrek irabazle.

4'ta erdietan

Ostikolariak: Iintxa-Villafranca. Ordizitarrek garaille.

5'etan

Dantza librearen sariketa ikusgarria ospatu zan. Bi mailatan banatu ziran, dantzari iaio auek. Gaztetxoak lau bikote, ta aundienak 11 bikote. aio ariñen ondoren, epai-maikoak sailketa au erabaki zuan. Gazteak: 1.º Salaberria-Jauregi (Lezo). 2.º Beracoetxea lengusuak (Aiete). 3.º Lopetegi-Izeta (Lezo).

Aundienak: 1.º Beitia-Garrañola (Ondarru), tarrak. 2.º Alcorta-lengusuak (Zaldibar) koak. 3.º Goia-Albizu (Lezo), tarrak. Jantzi egokienaz apaindutako bikoteak; Etxeberria-Bilbao (Ondarru), tarrak. Erritarren artean, atera zitzaigun Barandiaran-Insauti, bikotea, egok dantzatuaz gainera.

Maiatzak, 1

Goizean: Txirrindularien leiaketa. 1.º Etxeberria. 2.º Izagirre. 3.º Lekue. 4.º Agilera. 5.º Eugi, ta abar. Eguraldi txarragatik; Erri-aldeko Plater-tiro saioa, atzeratua izan zan. Berdin arratsaldean ospatzeko zan; Aurtxoan danborrada, ta ibillaldia.

Maiatzak, 2

10'etan

Bolariak. Egurdian, zaar-sarrituen aldeko jai-aldia. 3'ta erdietan; Platoraren aldeko pelota jokaldiak. Le ter tiro saioa. 4'ta erdietan; Ikas nengo zaletasuneko jokaldia (Choperena-Bengochea) bigarrena (Idiaquez-Muga)ren aurka. Naparrak 22/21 irabazi zuten. Bigarren; Mendiet-Gallastegi, Arriaran irugarrena, Acarregi'ren aurka. Lenengoak, zaar, saio ikusgarriak eskeñi zi-22/19 irabazle. Bai gazte, ta bal tuzten. Gaberdian; Elkartetako danborrada nagusia. Bada-epadako eguraldiak, ikuskizun au pixkakat moztu zuan. Urrengoan jarraituko degu ondoreko jai-aldien berri emana.

AN-ZAN

Legazpiko dantzari sariketa (Andueza argazkia)

beasain

HAURZANTZARI BURUZ
IRITZI BERRIAK

Guraso Elkarteak igazko maiatzean sortu zuen igandetako haurzantzak (guarderiak), herriaren aldetik ez du izan oso harrera ona. Gaur badenik ere ez da entzuten eta jendeak zeharo ahaztu du nahiz eta bere sorreran zenbait zarata atara.

Zer gertatzen da beraz? Zer da jendearen interes gabezia sortarazten duena? Zer neurri hartu dute, egiteko hau behar den bidetik eramateko?

Oraingoz esan beharra dago, beroni buruz jendeari agertu zaiona hutsaren hurrengo dela, nahiz eta antolatzaileek haurzantza hori zabaldu zutenean lan haundi bat egin. Sortu diren arazoez eta berorien konponketaz jendeari berri gehiegi eman diotenik ez dirudi, izan ere herri gehiago emanez gero, jendea kontzientziatuko litzake eta beharbada gehiago legunduko luke.

Ez ote da antolatzaileen erruz, piska bat bederen, jendearen interes falta hori?

Lan hori hasi zutenean, kontuan hartu al zituzten ekintza horrek izan behar zituen helburuak, eta bide batez, nork behar zuten lan horretan saiatu? Lana egiten zuten Beasaingo emakume ezkonduak buruz eta datozen urteetan lanean jarraituko dutenei buruz estadistika edo ikerketarik egin al zuten? Baldin eta haurzantza egoki eta jator bat nahi izanez gero behintzat! Izan ere ez duzue ahaztu behar, haurzantza ez dela modaz edo berrieriaz edo haurrak denbora pasa edo zenbait gurasoren lujoz, zer-frogatuko bidaliko lirakeen lekua. Ez, haurzantzak benetako beharrei erantzun behar die. Lanera joan behar eta, beren haurrak non utzi ez dakitenei, leku egoki eta seguru bat aurkitu behar die. Haurtzaren helburua, gizartearen onerako lanean ari den emakume ezkonduari bere laneko talentuak zabaltzeko eskuak askaturik uztea izan behar du; seme-alabek ez dezatela lau paret tartean gordeta egotera behartu.

Igandeetarako bakarrik zabaltzen duzuelarik, zer helburu duzue antolatzaileek? Berri haundirik eman ez diguzuen arren, denboraldi batetarako eta frogaz bezala, jendearen laguntzaz baliaturik, egunero haurzantza bat zabaltzea izango litzake erantzunik jatorrena. Horretarako sortuko da arazo eta problema haundirik, izan ere diru asko behar baita. Oraingoz, horretaz baliatuko lirakeenak ordaindu beharko lukete, hariak eta Estaduak laguntza eskaini arte. Besterik ez bada Aurrezki kutxaren batek lagun dezake Baina ez da hori aski: denen buru pertsona iaio eta bizkor bat behar litzake. Ez da nahikoa Fede oneko norbait; fede onaz gainera iaioasuna ere behar da eta ezagutza sakona.

Haurzantza hori beraz astegunetan zabaldu behar da batik bat, izan ere astegunetan egiten dute kanpoan lan emakumeek eta ez igandeetan. Hortik aparte, badirudi igandeetan familiakoei denak batean bildu nahi izaten duela.

Haurzantza zabaldu aurretik, jendearen aurrean behar bezalakoa zabalkunderik egin al zuten? Egiteko hori aurrera eramango zutenak aurkitzen saiatu al ziren? Akats haundia da, haurzantza zabaldu, jendeari gauza "normal" bat bihurtu eta guztiek baieztuko dutela pentsatzea. Izan ere, gaur bertan, haurzantzaren kontra jende asko da, eta hori guztia haurzantza zertarako den ez dakitela.

Ahaztuxerik duen lan hontaz ze asmotan da Guraso Elkarteak? Oraindik ere oker dagoena zuzentzeko betarik bada. Jendeari haurzantzaren berri eman behar zaio, laguntzeko prest dauden bazkideak autatu behar dira, egoki diren bideak bilatu. Hori eta horrelako beste gauza batzuk egiten badira, gauzak poliki konpon ditezke. Garaz emandako pausoak zuzen deza zuten ekintza. Ez dezagun utz horrenbeste meritu duen lana utzierian erortzen, ahazten, zeren eta bestela batzuen eraginez iritxi duen eskubidea herria galtzeko arrixkuan gertatuko litzake-eta.

AZPIAZU

zumaia

ZILARREZKO EZTIAK

Apirilaren 16an bete zituzten beren ezkontzako 25 urteak, Jose M. Eizagirre eta Rosario Portillok beren bederatzi seme-alaba inguruan zituztela. Parrokiako meza eta beren etxeko bazkari batekin ospatu zuten eguna.

Urte hauetan izan diran aldakekin, beharbada ez gurasoek onartuko duzue semeen jokabidea eta ez hauek zuena. Ta nik bionari iksten dizkiot alde onak. Gaur gertatzen zaigun arazoa dugu hau. Bi gizaldira jator erantzun nahi dioten konpondu ezina. Ta zorioneko izan litekeen krisisa.

ENDANETA

Benetan harrigarrikkoa mutil honen indarra. Azkenengo hontan Azpeitian egin duanarekin orain arteko marka guztiak hautsi ditu. 225 kiloko harri kubikoa hamabi aldiz jaso du hamalau minututan. Orain berriz 250 kilotakoakin frogak egiten hastekoa omen da. Noraino iritxi behar duk hire indarrak Jose Manuel? Hil hontan egingo diote omenaldi bat Zumaian, Pulpo soziedadean, bazkaria emanaz. Parte hartu nahi duzenok, lehenbailehen eman zazue zuen izena elkarte hontan.

BETE LANA

Gogor ari dira herriberetan gau eta egun bete lana egiten. Eibar-ko industri bat omen dator terreno hoietara. Oraingoz 200 lagunekin hastekoa omen da. Ddudarik gabe langile asko berarekin ekarriko du. Baina beste asko hemen bertako jendea beharko du, asmoa duen bezala haundituz joaten bada. Esan beharrik ez, herriarentzat zenbat alderdi on duen, batez ere, hain beharrezko ikusten dugun emakumeen lana dakarrelako.

BERBENA

Joan dan hilean gazte talde batek eratuta ikastolari laguntzeko berbena izan zen. Hura ikusita aurretik zenbat lan egin zuten esan beharrik ez dago. Jendeak oso ondo erantzun zuela ezin uka, batez ere gazteriak. Diru asko jaso zuten eta ikastolari osc ondo etorri zaio. Horrelakoetan nik galdera bat egiten dut: Joaten den jendea ikastolagaitik ala jaialdiagaitik joaten da? Nik uste jaialdiagaitik. Baina baditugu gutti batzuk eta batez ere eratzaileak benetan ikastolen onagaiti dabilzanak. Badakit min hartu zendutela jaialdian hain guraso gutti ikusteaz. Ez harritu, behin urte batzuk ezker berbenetarako umore gutti edukitzen diagu, nahiz zuzentzako moral aldetik, gurasoak azaltzea nahiko izan. Baditoke gurasoek estankatuta egotea pixka bat geuren munduan, eta zuen eztenkada batzuen beharrea arkitzea. Bildur nauk biharko egunez, zuek kontuak artzea, gaur gure esku dagoen lanbide hau behar bezala bete ez dugulako. Nola nahi ere, jarrai aurrera begira, ikastolak denen eta era guztietako laguntzen beharra izango dik eta.

ZEHOR

ernani

Ernaniarrek badakite lana ondo egiten. Bai noski. Ura jaialdi zoragarria igandean, 30ean, antolatu zitutena. Ikastoletako aurrak leenengo Jaunartzea bai zuten. Ez giñan asarre jaialdi artara iritxi giñanok.

Amabi t'erdietan Ikastoletatik parrokiara etorri ziran, larogeita amaren bat nexka-mutiko dantzari eta txistulari aurretik zituztelarik eta andereñoak laguntzaile argi. Meza emale genduan Erretore jaunaren iten zitzaion eleiz atarira arrera egitera, organutik AGUR, JAUNAK abestiaren doinu atsegiñez argutzen zituzten bitartean. Aldare aurrera iritxi ziranean, eskuetan zekazkiten kandelak sinismena-

ren argi-irudi Erretore jaunari eman zizkiten eta ondoren Bataioko eskeintzak berritu. Gero, Jauna artzeko ondo gertatuta al zeuden Erretore jaunak galdegin zienean, andereño batek erantzun zuen danen izenean: gure ustez ogi plantaturik daude eta Kristau lkasbidea ondo ikasi dute.

Zoragarria, unigarrria benetan umetxo aiek azaltzen zuten poza eta alkartasun beroa biotz eta ao batez abesten zutenean: «Zein gozo ta eder dan, senideak alkartu Mezatakoan bi nezka-mutikok irata danok batean Jainkoa goratu»... kurri zituzten leenengo eta bigarren irakurgaiak. Nola irakurri gero! persona aziei ere ez zioten batere zorrik. Mezatako bertsoak beroiek abestu zituzten zoragarriki. Ez dute lan makala egin Aranburutar Sabin Ikastoletako dotriña zuzentzaileak eta andereñoak. Bejondeizuela! Ernani-ko Ikastolak beste askoren eredu genituela aspaldi batean esan zigutenean, ez ziguten gezur aundirik esan. Erretore jaunak berotu eta indartu nai izan zituen itzaldian kristautasuna eta euskaltasuna alkar lotuta bizitzen jarrai zezatela esanaz, egunean sortu zaizkigun ekaitz beltzei arpegi emanaz. Zerbaiten bear izango dugu Olentzaro gorriak jango ez bagaitu.

Olakoxea izan genduan Ikastoletako umetxoan Jaunartze ikusgarria: kantuan, maitasunean, otolzeru kutsuz igurtzia. Ez dugu betzean poz-jarioka, lore usaiez eta realakoan aaztuko egun aundi ori eliza batean izan giñanok, umetxo, guraso, senide, lagun, erritar...

Zorionak zuzentzaile, andereño eta umetxoei, batez ere Elizegitar Patxi Xabier bixkorrari, onen etxeko Elizegi-Sarobetarrak artu bait ninduten berenean maitekiro. Eskerrik asko.

ANTZI

elgoibar

IKAS-SAIOA

«Escuela de Teología para seglares» sailak eratuta, Apirilaren 12an, hasiera eman zitzaion «Famili eziera» buruzko kursoaren lehenengo hitzaldiari.

Zortzi hitzalditan emango da kurso osoa. Hau, sikologo, pedagogo eta diplomadu eta espzialistek emango dute. Gaiak, gazteen sikologia, siko-sexual heziara, guraso lana haurren Kristau ezieran, irakaskintza nora zuzendu, haurrak eta gazteak telebistaren aurrean, etxeko guraso eta seme-alabekin harremanak gaurko giroan, haurren moral kontzientziaren heziara eta abar. Interesgarriak direla zalan-tzarik ez dugu.

Hitzaldietarako dan tokia haundi xamarra izanagatik, sartu gabe geratu ziren baziren, banaka batzuk, Tokia gainezka bai zegoen. Hitzaldia nauek izan duten harrera ona ikusita badirudi, gurasoek beren semeak ondo hezitzeko ardura dutela. Hau pozgarri da. Zer da guretzat gure semeak ondo hezitzea? Batzuen ustez, seme elizkoiek izate? edo-ta ikulondoka izanagatik negozioetarako balioitea edo gizon zintzo bat izatea? Baina badirudi gaurko gazteak adarretara igotzen direla gaztetxo diren artean eta honela garbi konprenitzen diegu gurasoen kezka eta kasu askotan beldurra ere bai.

Sikologo eta pedagogo hauek, hainbat gurasori bideak emateko aukera izango dute. Gaurko konsumoko gizarte honek irentsi behar gaituela dirudien une honek, oztopo haundiak ditu haur eta gazteen heziketarako.

Baina, Euskal Herriaren egoera eta eskubideak, gizartearen ebullizioa, langileriaren historia, ikastolen arazo sendoa eta gaurko egoerara ekarri edo bultzatu gaituzten klaseak eta motiboak garbi salatzea, gure semeak konpromiso batean hezitzeko eta gizonkiago jokatzeke laguntza bat izango dela uste dugu. Badago bai zertaz ekin gizarte justuago batera heltzeko eta ekintza zuzenak dira heziketarako biderik ongarrienak.

Badugu bai zertaz ikasi. Bestalde, «Gure Parrokia» aspalditxoko urte hauetan ari zaigu halatsuko kursoak eratzen, baina, guziak gaztelaniaz. «Gurea» diogu, baina...

IKASTOLAREN URTE
BETETZEA

Laguntzaileen aldeko meza. Urtero bezala, maiatzaren 1 ean eta goizeko 11,30 ospatzen dugu ikastola iriki zen urte betetzea. IKASTOLA hau sortzen eta harrezkero Bazkide edo laguntzaile izanik, gure artetik betirako aldenturik ditugunak gogoratu nahiz ospatzen dugu, ikastolako umeekin alaitutako meza. Ezin genitzake ahatz gure artean laguntzaile eta ikasle izanik, aldenturik ditugun herrikideak. Hauek haintzat harturik, urtean behingo gorazarre hau eskeintzean, zuri ere, irakurle, jakinerazi nahi dizugu. Gure artean laguntzaile edo ikasle izanik, betirako aldentuak hauek ditugu:

LAGUNTZAILEAK

Antonio Arrillaga (aita)
Antonio Arrillaga (semea)
Manuel Gabilondo
Feliz Irureta Aramberri
Ramon Gurruchaga Garate
Tomas Garcia Mendizabal
Benito Gabilondo
Jose Juaristi Echaniz
Alberto Juaristi
Guillermo Gorostiza Osoro
Fructuoso Arrien Bilbao
Ignacio Astigarraga Azpiazu
Primitivo Iriarte Etorza
Gregorio Azkue Alonso
Prudencio Eguiguren Oñederra
Bartolome Osoro Elustondo
Jose Maria Uraín Ibarlucea
Francisco Iriondo
Juan Carlos Urbiola Arriola
Petra Juaristi Aranguren
Francisco Azpiri Atristain
Jose Ignacio Alberdi Uria
Pedro Arregui Iriondc
Pio Etura
Juan Rementeria
Ignacio Echaniz
Jacinto Muxika

IKASLEAK

Javier Maria Sota Castrillejo
Juan Antonio Aguirregomezcora
Blazquez

**Neska euskaldun batek,
2 urtetik 3 urtetara bi-
tarteko aurren batzuk
zainduko lituzke. Goize-
tik lau ordu eta arratsal-
detik beste lau orduko
lana.**

**Deitu, lauetatik bosteta-
ra, 410054 urrutizkiñera.**

**Berrogeiren bat urtetako
emakume ezkonje ba-
tek, telefonista, kajera,
rezeptionista, enkarga-
da edo orrelako lana
egin nai luke. Euskeraz,
frantsezese eta gaztela-
niaz mintzatzen da.**

Urrut.: 425528

JAKIN!!

Udako ikastaroak
Alfabetatze kampainak
Euskalzaindiaren babespean
Zelan? Nun? Norentzat?
Deitu:

Bilbao: T. 212745
Donostia: T. 429779

irakurleak
mintzo

Zuen asterokoa etortzen zait. Nik irakurtzen det. Euskerazko ezer bein ere ez det zaputzu izan eta ZERUKO ARGIAri ere ez diot zaputzik egiten. Ez bialtzekorik ez di-zuet esango. Bai! Biali. Al-dizkariaren orrietan nabari dan giroa, noski, oraingo giroa da. Txarra edo ona, be-intzat oraingo giroa. Olako giro orrek euskaldun asko ito egingo ditu. Mingarri eta negargarri eta auengarri. Esan ere esango nuke: nire erri maitea inongo ekaitzik beltzenak ikusteko eta jase-teko sortua ote dan. Zaildua dagoala! Bearra izango du!

Gipuzkoako ibai zikiñak gogoratzen zaizkidan ontan, ona nere burutakeri zoroa. Alegia, ZERUKO ARGIAkoak ain ibai kirastuak ikusten oitu diralarik, ber-berek irarkola-ria bialtzen dituzten tximen-keriak ikusita ez ote diran batetxo lotsatzen.

Argitari oi dituzten aldre-beskeri asko ez det uste Euskaltzaindiak aginduta argitaratzen dituzutenik. Bitar-tean Euskaltzaindia gora eta Euskaltzaindia beera. Aren esanetara ibilli bear degula. Aren asmoak zintzo ikasi bear ditugula. Ez det uste, alabafia, bere burua nortako-tzat daukan euskaltzain ba-tek bakarrik, asterokoaren orrietan ikusten diran naas-ke-ta berein ontzat artu di-tzakenik.

E. P. (Formosa)

Gaixorik gaude euskaldu-nok! Gure asterokoa eldu zai egoten naiz, «Irakurleak min-tzo» dalako atala ikusteko. Azkeneko alean Donostiako «E.J.»rena irakurri ondoren (ez baita atal ortan azaldu-tako leenbiziko gogorkeria), orrelakorik bota bear dute-nei, argiagor eta garbiagor mintzatzeko eskatuko nieke. Zer idazle, zer orrialdetan, zer astetan azaldu oi da erremintsu, ulerkaitz? Euskal lerroetan egundoko tartea iriki dala-ta, ZERUKO AR-GIAk ote ditu kulpak?

Ni ez naiz idazlea, baiñan zure lekuan banengo, «E.J.» jauna, astero astero amazapi lan bialtzeko, modua egingo nuke, ZERUKO ARGIAra, zure txukunkeriak eta eder-tasunak ere denok irakurri aal ditzagun.

Ez det ulertzen gure idaz-le garbizaleak zergatik ez duten idazten besteek aifia. «Ez det nai zuenik geliagor ikusi». Ori alperrarena egi-tea ez ote da? Gauzak zal-lak dirala ikusi ondoren, be-giak itxi eta or konpon? Ori ote da abertzale izatea? Nik uste nuen lana egiten zute-nak zirala benetako abertzaleak.

P.O.Z. (Errenderi)

E.J."ren idazti erremintsua erremintsua irakurri dut, 478garren alean. ZERUKO ARGIAan azaltzen diran la-nak ulerkaitzak dirala esaten dutenek zer esan nahi dute: Ezer ez dutela berak ulertzen? Orduan, ikasi behar-rak daude. Gauza batzuk ez dituztela ulertzen?

Hori, normalak diranen seinalea da. Izan ere, ogeita-amaretik gora lan dakar-zkian aldizkari batean dan-dana ez ulertzea, ez da be-ste munduko gauza. Baiña jaunak, ezin egingo dute, ez ZERUKO ARGIAkoek eta ez gauza dan beste aldizkari batekoek, eskolatu gabeko edozeinek ulertuko duan txe-pelkeria. Baiña Ipar aldeko artzai baten izkuntza jaso-tzeko gauza izan behar du-gula uste dut. Utz ditzagun Azurmendi eta Larresororen lanak gehiagor ikasten dugu-nerako baiñan ez dezagun esan gaitzontzeko lanak ulertzen ez ditugunik... edo joan gaitezen ikastolara!

I.M.A. (Beasain)

EUSKAL ABESTALDEAK ETA LITURGIA GAUR

—Donostiako Orfeoaren 75 urtebetetzea dela ta, liturgian, abestaldeek duten partizipazioari buruz, reflexio batzuk egitea merezi duela uste dugu.

—Gure abestaldeek, liturgi mailako pastoralan, Euskal Herrian, egiten dutena benetan txalogarria eta merituzkoa da.

—Hala eta guztiz, Abestaldeek liturgi mailan duten partizipazio honek, liturgi mailako pastoralari, zenbait arazo dakarkio.

Gure Abestaldeek, Euskal Herrian, liturgi mailako pastoralan izan dela, ezin ukatu. Gure herrian egin dutena benetan txalogarria eta atzerrian, hain ezaguna den abestalde euskaldun baten 75 urtebetetzea aurten ospatzen dugu, abestalde hau Donostiako Orfoa dugu, hain zuzen. Gertaera honen ospaketak, liturgian, abestaldeek duten partizipazioari buruz artikulatu batzuk, gaurkoaz hasita, merezi ditu, gure ustez.

Liturgiko ospaketan, Abestaldeek partizipazioak, batez ere, Batikano II-garrenaren berritzearen ondoren, hainbat abestalde duen gure Euskal-Herrian, arazorik sortu du liturgi mailako pastoralan, eta argibide baten bila abiatzea garrantzizkoa dela deritzagu.

Liturgi maila guztietan sartu den kontzilioaren berritzea, Abestaldearen aintzinako imajina bartzatuz, bere estiloaz, abestiaz eta liturgi mailako partizipazioaren eraz arduratu ez bazen, ez zen, inolaz ere, jatorra izango.

Jainkoari esker, oztupoak gaindu eta gaia ongi aztertu ondoren, Abestaldeek parte hartzen duten Elkarte batzuen esperientzian oinarriturik, badirudi eliztar azken dokumentoek, arazoa objektibuki aztertzea prestatzen gaituztela, gure parroki eta elizetan, egun arte, onartu diren irtenbideak baino neurtuagoak eta jatorragoak azaltzera bultzatuz.

ZER DA ABESTALDEA?

Abestaldeek aipatzeakin bat, irratian eta telebistan, disketan eta konzertuetan, eliza katedraletan eta monasterioetan entzuten ditugun abestalde haundiak bururatzeko zaizkigu berehalaxe. Burutapen hau ez dugu jatorratz jotzen.

Igandeko mezatan, herriari erantzunaz abesteko, parrokiatan osatzen diren taldeak, nahiz heldutako, nahiz gazte osatuak, Abestaldeak direla uste dugu. Gure herrietan, elizako armonium baten inguruan biltzen diren hiru edo lau

abeslari zahar, edo gazte edo haur talde bati buruz ere, berdin esan dezakegu.

Euskal Herrian, Abestalde bat honela mugatu ohi dugu: Elizako festa haundietan parte hartzen duen abeslari talde bat, gehienetan, gizon eta emakumezkoa. Abestaldearen zuzendari deritzan musikari baten zuzendaritzapean, aurrez gertututako abesti polifonikoak abesten ditutana.

Abestaldeak ez du guretzat honelako muga esturik. Gure kriterioa ez da izango, Abestaldiak erabiltzen duen zenbait kanta, ez eta bere musika maila ere, liturgiaren ospaketan duen funtzioa baizik. Gure Euskal Herriko edozein eliza edo parrokitan, liturgian parte hartzen duten taldeei, nahiz txikiak, nahiz haundiak izan, nahiz bakarka, nahiz Herriari erantzunaz abesten dutenak izan, hauei deituko diegu Abestaldeak.

Mendez-mende heldu den tradizioz edo, Abestaldeak musika polifonika eta kantu gregorianoaren ertzetan mugatu dugu, beste gabe. Bainan ezer edo oso gutxi, pentsatu da Herriaren kantuan, Abestaldeak egiteko duen funtzioari buruz.

Egungo liturgiaren eraberritzeak, Herria eta Abestaldearen arteko lotura estua dakargu berriz gogora. Liturgiari buruzko Konstituzioa ongi erabiltzeko, argitaratu zen Araudiak edo Instrukzioak honela diotenean: «abeslariak eta organista, bildutako kristau elkartearekin bat azaldu bidez, beren liturgiko funtzioa errezago bete dezaten», Abestaldeak ospaketan duen lekua adierazten digu, eta era berean, abesti mailan, batez ere, kantu polifonikoan, dituen posibilitate ta mugak.

Iraganari begirada batek, argitu dezake gure Abestaldearen egungo egoera ta abeslarien Abestaldeak eta musika polifonikoak, benetan, gure kristau elkarten liturgi berritzeari laguntzeko, egin behar duten eraberritzea ere, bai.

NOIZ ETA NOLA SORTU ZIREN ABESTALDEAK LITURGIAN?

Lehenengo gizaldietan, liturgian, ez dago Abestaldearen arrastorik.

IV-garren gizaldian, bukaeran, azaltzen dira lehenengo abeslarien taldeak; hauek, benetako kristau bizitzaren testigu ziren kristauak, aszetek eta monjeek osatzen zituzten, eta liturgiko ospaketan, kantua bizkortzen saiatzen ziren. Ez zen abeslari berezien taldea, afizioz eta debozioz, liturgiaren kanta zailenak abesten zituzten kristau arruntentzako taldea baizik. Bazuten hauek beste helburu bat ere, himno eta salmu kantuan, gorazarre-

tan eta liturgiko zuzendariari erantzutean, Herriaren kantua indartu.

VII-garren gizaldian, eliza katedraletan, kultuaren solemnitatea areagotzen zijoalarik, haur eta klerigo abeslari taldeak eratu ziren. Une honetan sortzen dira, liturgiko ospaketan abesten zuten «schollae cantorum» izeneko abestaldeak.

Schola hauek direla ta, musikak liturgian, arte mailara jotzen du, ta kantu melismatikoa, apaingazko kantua, lantzen da; bainan, era berean, Herriak gutxiago abesten du. Abestaldeak indartsuagoa bilakatzen da, aberatsagoa, Herriaren kantu zatiak ere abestuz. Eta honela sortzen da klerigoen liturgia, hots, klerigoek bakarrik hartzen duten parte, Herria eta liturgia ia zeharo banatuz.

Egoera honek Erdi Arora arte irauten du; Erdi Aroan, kantu polifonikoa sartzen da liturgian eta liturgiko kantuen lehenengo eredu bilakatzen da. Kantu polifonikoa dela medio, Abestaldean laiko gehiago dira, bainan, Abestaldeak profesiozko abeslariak bakarrik osatzen dute, eta liturgiko kantua zeharo bereganatzen dute.

Mezatan, adibidez, Abestaldeak, oraindik abesten ditu Mezaren betiko zatiak: Kirye, Aintza, Sinisten dut, Santu, Jainkoaren Bildotsa, denak Herriaren kantuak izanik.

Une honetan, liturgi printzipioen aurka, artea dago liturgian, lehenengo mailan. Liturgia eta musikaren lotura ere itzalean dago, musika liturgiaren autonomi batean somatu arteraino. Elizan zuen lekua ere aldatuz, Abestaldeak opera eta konzertuetan erabiltzen da. Abestaldeak ez da aldarean jartzen, urrutiko tribuna batean baizik, Herriatik aparte, gaur egun, oraindik, gure elizetan ezagunak diren Koruetan.

XIX-garren gizaldian, liturgian zegoen konzerto joeraren aurka, herrialde desberdinetan, kanturako Elkarte eliztarak sortu ziren; Elkarte hauek, musika zale, eta era berean, benetan erlijiosoak ziren laikoek osatzen zituzten.

Elkarte hauen mugimendua «ecilian» izenez ezagutzen da; mugimendu honek ez zuen aurrerapen nabarmenik ekarri, ez arte mailan, ez eta liturgi mailan ere, zeren polifonia klasikoak berpiztea besterik ez zuen egin. Abestaldeek elizako aparteko lekutan jarraitu zuten, askotan, mundutar Abestaldearen elkarte aburgesatu bilakatuz.

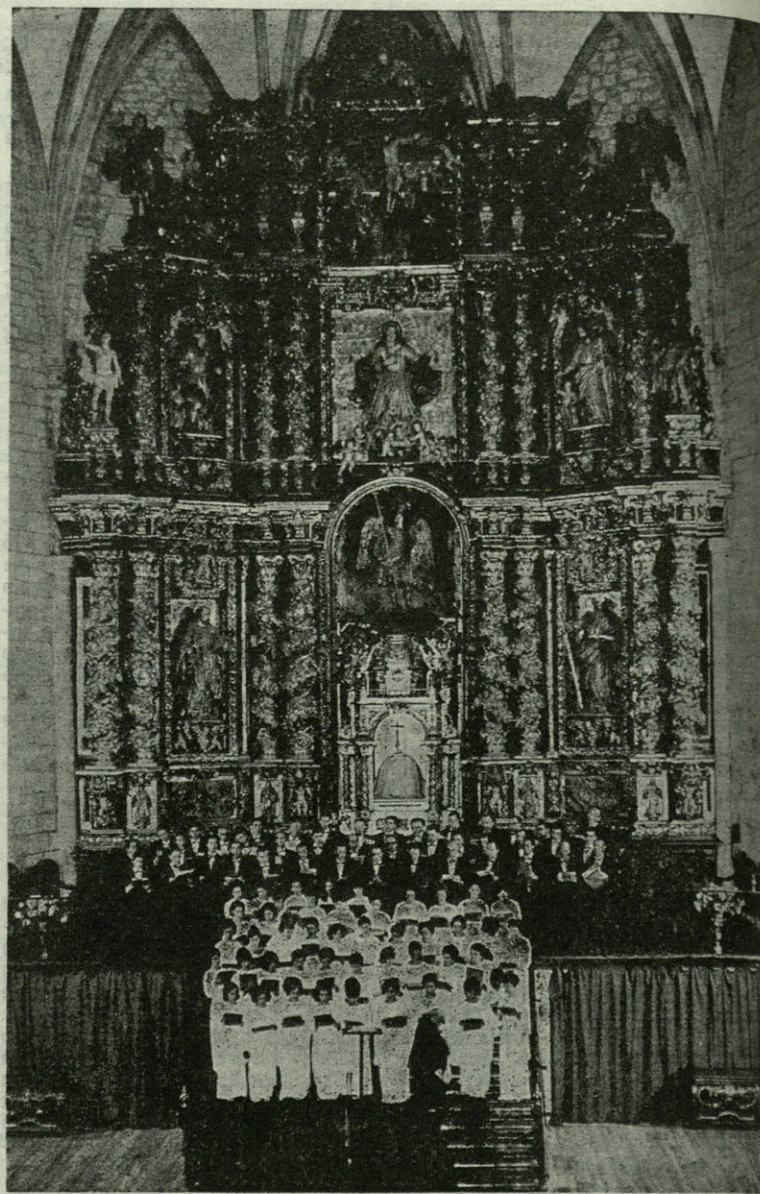
Azkenik, gizaldi honen hasieran sortzen da elizan, egungo liturgiaren mugimendua. Egoeratik abiatuz, lehenengo unetik zailentzen jartzen du Abestaldearen funtzioa tradizionala, batez ere, Herriaren partizipazioa zeharo bereganatu duela salatuz.

Baliteke, hain hitz gutxitan, hainbat urtetako eztabaida zorrotza bildu nahi izanak, histori labur hau azaleko egitea. Hala eta guztiz, liturgian, abestaldearen egoera, urte luzetan zehar eta egun ere, askotan, tamalgarria izan dela uste dugu.

Gure iritzia hau, azken urte hauetan, liturgi mailako pastoralaren arduradunek Abestaldeak salatu dituzten arrazoiekin ados dator.

AINTZINAKO ABESTALDEEI ZENBAIT SALAKETA

Aintzinako Abestaldearen aurkako salaketak, batez ere, gerla mundialaren ondorengo lehenengo ur-

Donostiako Orfoia Oñatiko San Migel Elizan

teetan sortu ziren, Elizarentzat urte zailak, hain zuzen. Elizatik aldentzen ari zen gizarte hartan, ebanjelazioaren arazo nagusienetaz kezkatzen ziren apaiz taldeak, gure liturgiaren espresioen desagokitasuna eta zahartzea somatzen hasi ziren; Herriarentzat ezezaguna zen hizkuntza bat erabiliar, latina; klerikal kutsu haundiko ritoak erabiliar, Herriak parte hartzeke; eta kantu asko, bai letraz, bai melodiz edo musikaz, zeharo atzeratuak abestuz.

Elizaren pastoral kontexto honetan, Abestaldeak gogor salatzea eta hauen postura, estiloa, ta batez ere, beren representatibitatea epaitzea, ez da haritzeko gauza.

1.—Abestaldearen aurkako salaketa bat hau dugu: Liturgi ospaketan, berez Herriarenak diren kantuak bereganatu dituztela. Askotan, Herriari dagozkion kantuak sartu dira. Mezatan, adibidez, Sarrerako kanta, Santu, Jaunartzeko kanta eta abar... herriak abestu behar ditu, bereak bai dira.

Hain ezaguna dugun eta, askotan, hain egiazkoa den salaketa hau dela ta, gure kristau elkarteetako liturgiko pastoralaren arduradunek, Abestaldearen heziketa kendu, edo, behintzat, baztertu duta, Abestaldeak zeharo galduz.

Hainbat Abestalde izan dituen gure Euskal Herrian ondoren ho-

netara iristea, tamalgarria da benetan.

2.—Bada Abestaldearen aurkako beste salaketa bat ere, batez ere gazteriarena: Abestaldeak talde itxiak dira, ta bere kanteletatik hasita, aintzinari gehiegi lotuta arkitzen dira. Egungo gazteek egungoago eta konpromiso gehiagoko kantak nahi dituzte, egungo ritmo eta melodi berriez.

Abestalde hauek jendea, jeneralki, liturgi mailako pastoralan reaktionarioak dira edo izan ohi dira. Eliza barruko eta kanpoko berritzeari oztupo jartzen dioten Abestaldeak izan ohi dira, askotan.

3.—Aipatu dezagun, azkenik, egun litekeen salaketa gogorra: Abestalde hauek jende asko, nahiz eta parrokiako Abestaldetakoak izan, jeneralki, liturgiaren espiritutik at, areago, kristau bizitzatik at bizi dira; jende geza eta erresponsabilitate gabeko jendea da. Liturgiko ospaketan, Abestaldearen parte hartzea, solasaldi bat besterik ez da, bere bizitza ikusiz ere duena.

Hauex gertatzen zaio Abestalde klasikoetako jendeari, une konkretuetan, herrietako tradizioz eta ohituraz, liturgiko ekintza bat dela ta, bere aintzinako kanta zerrenda abestera, elizara hurbiltzen danean.

Azpitarre Juan

Ur-neurlariak: TAVIRA
DELAUNET

CONEX-SANBRA: Ur-bide era berria

Txaramillak

iberconta

IBERICA DE CONTADORES Y APARATOS DE PRECISION, S. A.

Bilbon: Henao, 23

Donostian: Aldamar, 14

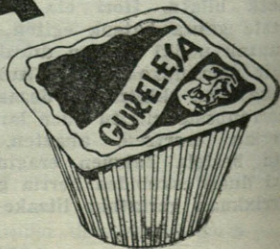
Iruñen: P. Calatayud, 18

Madriilen: Gral. Sanjurjo, 18

YOGUR

GURELESA
GOGOZKOENA

FUGAK ALA SONATAK?

«Sexomania o Sexolatría»ren egilleak nabaitu duen aragikeriaren irakin eta aparrak badu apaizen jokabideaz zerikusirik egilearen iritziz.

Ez dakit apaizak galtzen zaizkion «fuga» edo jarioak Elizari sortu ote zaion. Apaizen ezkontza «sonatua» dela bai, ordea.

Eta ez da bat ere harritzeko. Hor dago urteetan sartu zaien nolabaiteko iritzia aragizko maitasunari buruz. Griña txar hori ezin menderatu zezakean jendearentzat zen ezkontza. Neska-mutil garbiak beste bide bat hartu behar zuten. Apaiza joera ustelkor eta abereko hioen gainetik zegoen aingerua zen. Ez zen inorena, denena baizik. Eta bakoitzak beretzat gordetzeko eskubidea zuen.

Bota zazu apaizaren ezkon-otsa besterik gabe mundura. Bota «halako apaiz holako neskarekin ezkontzen omen da» albisteak jendearen marmario-errotara. Fugak eta sonatak, hotsak eta zaratak, trumoiak eta tximistak ea ostotsak entzun eta ikusiko dituzu.

Baiña hau ez da ezkontzen ausartzen dan apaiz «gizajoaren» errua. Ez eta hontaz harritzen dan jende «ifiozentearena» ere. Hor dago urteetako heziera txarra. Hor dago heziera hori berbera duten eliz-gizonen jokabidea. Arazo hau neurritz gain eskandalagarri bihurtarazten duen elizgizonen jokabidea.

Ez dute oraindik goi-maillako agintariak arazo hau egoki azaldu. Ezkongetasuna Elizaren altxor zoragarria, bikaina, ederra, harrigarria, galdu-eziñezkoa dela besterik ez dute esaten. Indarrik ez duten hitzak eta hitzak ezartzen dizkiote altxor horri. Ezkon-bidea hartzen duen apaizarentzat, berriz, bihozkalako hitz illunak jalkitzen dituzte. Saldukeria, sinesgabekeria, errazkeriak eta arinkeriak jo dituela, alegia.

Iritzi hortakoa dugu D. Ramon ere: «Arinkeria eta burugabekeriak betetako jokabidea gaurko apaizena. Gero eta pitzatu eta jario haundiagoak egiten ari dira apaiz «zauritu» eta gaixo hauek. Ez dute emandako hitza betetzeko kemenik izan».

Ezin ukatuko ditugu arinkeriak eta burugabekeriak, pitzatuak eta jarioak, zaurituak eta gaixoak. Ikusi egin beharko litzake, ordea, non dauden zauri, gaitz eta aje gehiago, ihes egiten dutenen artean ala gelditzen direnen artean? Bietan zeiniek arinkeria gehiago egiten dituen eta zeiniek pitzatu haundiagoak sortu.

Hala erantzun zion mini-faldaren azpian gezur asko gordetzen zela esan zuen bertsolariari Azpillagak: «Ta era ortan estaltzen baitu — gona batek gezur danak — pentsatu zenbat gordeko duan — apaiz zar baten sotanak».

Apaiz jarraitzeak ez du gaitz guztietatik gordekerik dagoenik, esan nahi. Ez eta uzten duenak ere gaitzean erori denik.

Apaizak eman duen hitza, besteren zerbitzuan jarduteko hitza, izan da. Ezkongetasunak, berriz, besteren zerbitzu beteagoan jarduteko bide izan behar du. Berez zalantzarik gabe, besteren zerbitzuan jarduteko, askeago dago ezkongea.

Baiña bizitzak beste zerbaite dio: «Ez direla mutil-zahar eta neska-zaharrak ezkonduak baiño leialagoak eta salatuagoak besteren zerbitzuan». Ezkongetasun jator eta gaitzik gabeak «emate» osoa eskatzen du. Zenbat ezkontzen dan beren txokoaz edo diruaz edo aginpideaz! Zenbat jartzen dan bakardadearen bakardadeaz beren buruei bakarrik begira! Zenbat dagoan gaixoturik eta «zauriturik» apaizen artean ezkongetasuna karismarik gabe borxaturik gorde behar izan dutelako!

Nork ihes egin dute, besteren zerbitzu hortatik joan direnak ala gelditu direnak? Herriaren zerbitzuan dihardu joan dan askok. Beren buruei begira bizi da, pozik gabe, gelditutako beste asko.

Hogei ta bost millak utzi dutela apaizgoa eta beste horrenbeste uzteko zorian daudela, diozu.

Horrek zuk egiten duzun baiño azterketa sakonagoa eskatzen du. Hor izango dira laister mundu zabalean berrorgeri ta hamar mila, gelditu geranok baiño askoz ere bizitza latzagoan. Gutxiarik etxe bat eta lantoki bat billatu beharrean. Zortzi edo hamar edo hamabik ordu nonean sartu beharrean. Emazte bat eta ume batzuk zorieko egin beharrean.

Nondik ihes egin dute? Zerbitzutik? Erosokeriatik? Askatasun ezetik? Bakardadetik?

Nora? Bizitza latzera? Herriaren zerbitzura? Askatasunera? Gizartera?

Non daude arinkeriak? Non zaurituak? Non jarioak? Non emandako hitza jatea?

IRAOLA

LOIOLA ZERTARAKO..?

Donostiako egunkariaren bidez aditza bagenduen, eta Loiolara jo genduen. Jesuiten gauzak nekez jakiten direla-ta, bertara joateko asmoa sortu zitzaidan barnean. Jesuitek zer ote zebiltzan jakitera...

Jakin genduen, baita ere, A. Zin kunegi, errejildar gaztea, eraketa onen barruan zegoela, eta gauzak ziur eta ondo jakiteko iturrira jo genduen.

Patxadan, elkarriketa luze bat egitekotan iritxi nintzen Loiolara.

Pazko astelehena zen, eta Loiola eta bere inguruak ixilik nabaitu nituen. Aste Santuan giza jende ugari ibilli omen da bertan, baiña orain mojatxo talde bat besterik ez da ageri.

Pake leku ederra, pentsatu nuen...

—oOo—

«A. Zinkunegiren billa niatorek» esan nion aizarnatar atezainari.

—Itxoin zak, berehala deituko zioat-eta.

Berehala dator A. Zinkunegi.

«Kaxo Zinkunegi. Z. Argiatik niatorek elkarriketa bat egitera.

Z.A.: Zer zabiltzate, edo zertan ari zerate, lehengo aste orretan Gotzai eta guzti ibili zeratela entzun baitegu...?

A. Zink: Ain xuxen joan dan aste orregatik ariko aiz, noski... Etxe berri baten inaugurazio ofiziala izan diagu. Etxe au duela urte batzuk Jesuita-filosofoen bizi leku izan uan. Gaur berriz, Loiolan ikaslerik ez daukagunez, beste zerbitzu bat ipintzea pentsatu genian.

Z.A.: Beraz, i ere oso barnea abil?

A. ink: Bai eta ez. Urte bete duk ni Erromatik iritxi nintzela. Iritxi orduko nere nagusiek ontan lanean aritzeko agindu zidatean.

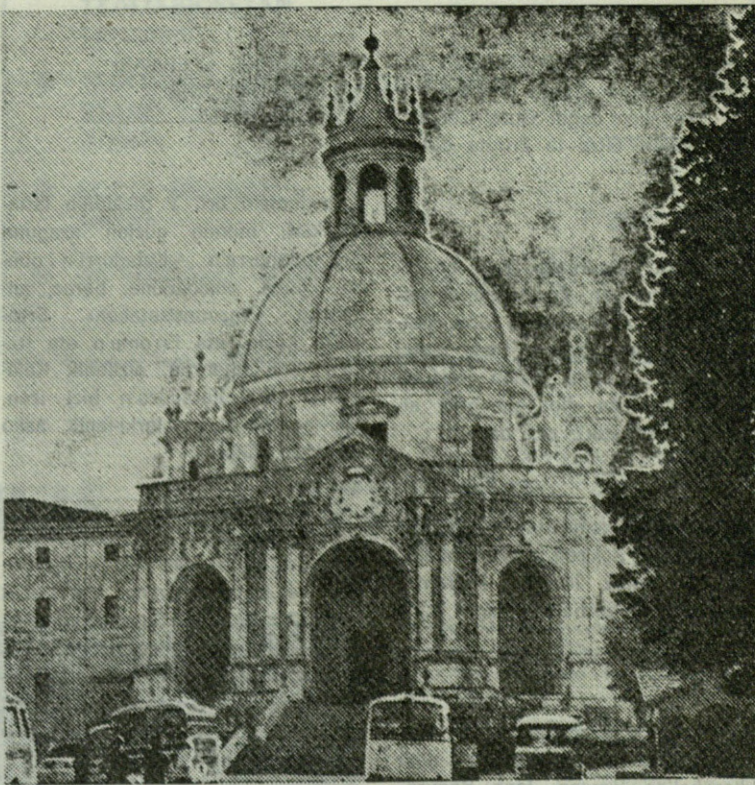
Z.A.: Jo dezagun mamira. Zertarako da etxe au?

A.Z.: Etxe onen zertarakoa aspalditxotik zebilkiaten Jesuitek beren burutapenetan. Aita Oñatek, Loiolako Nagusi egin eta berehala, ideia au bereganatu zian.

Elkarrekin mintzatuaz, etxeari ikustaldi bat ematen ari gera. Lehenago Etxe zaharra bazen, gaur zeharo berrituta dagoela esan behar.

127 gela ditu, auetatik 20 exkonduentzat. Gela bakoitzean W.C. eta dutxa. Denak apaiñak eta dotoreak. Elizatxo modernoak, eta nik ez dakit billeretarako eta elkarriketarako zenbat gela edo aula.

Antzoki edo «salon de actos» ederra eta bikaina, une bereko tradizioetako tresnaz ornitua.

(Jesuitek lanak ondo eta egoki egiten dituztela dihonean jendeak, ez du arrazoi faltarik).

—oOo—

Jarrai ditzagun ariari.

Z.A.: Beraz, Gogojardunetarako Etxea izango al duk?

A. Zink: Etxabaida luze baten ondoren, izen ori ez jartzea erabaki genian Kristau-reflexiorako Etxea edo «Centro de Espiritualidad» izan nahi likek. Gogojardunetako baiño zabalagoa eta pixkatxo bat modernoagoa. Gure asmoa ori duk, Geroak dik itza.

Z.A.: Italian baduk Asisko esperientzia eta Frantzian Taize-koa. Oien antzekoren bat ote genduke Loiola Euskal Errirako?

A. Zink: Egia esan behar badut ez dizkiat ondo ezagutzen ez Asis, ez Taizé. Baiña, ez uke bide okerra izango ortik joko balu...

Oraingoz denori zabalik zegok. Ez dik Euskal Errirako joera berezirik.

Z.A.: I... baiña, Loiola Azpeitian zegok, eta Azpeitia Gipuzkoan, eta Gipuzkoa Euskal Errian...

A. Zink: Ala duk, Lehenago esan diadana berrituko diat orain, Etxe onen esan nahia geroak ezarriko dik. Oraindik ez dizkiagu ainbeste gauza pentsatu.

A.Z.: Tonto xamarrek ote geran edo, pentsatzen asia nau ni. Loiola, Arantzazu, Leire, Belok... denak zeuen aldetik zabiltzate?

A. Zink: Oraindiano lan au (etxea gaurkotzea... e.a.) jesuitena bakarrik izan duk. Gerora beste zenbait pertsonari deituko asmoak badizkiagu. Iniolaz ere ez diagu lan au «gurea bakarrik» izango den asmorik. Jesuitek ez diren pertsonak ere deituak izango dituk.

Gaiñontzean indarrak alferrik galtzeko arrisku aundia zeukagu. Ordena bakoitza bere interesak gor...

deaz eta bere «artaldetxo» larretuaz. Au iniolaz ezin zezakeagu onartu.

Galdera au zuzentzen ari nintzela, zera pentsatzen nuen, alegia, guk euskaldun-kristauok ez ote degun bularririk zerbaite sendo eta sakon egiteko kristau eziketa bideetan.

Gizonak elkarrekin itzein, gazteak beren kezak eta illuntasunak patxadan eta leialtasunean agertzeko giro eta leku berezia gerta ditekela Loiolako Etxe berri au pentsatzen nuen.

Z.A.: Au dena bi txanponekin ez zenduten egingo?

A. Zink: Egia duk. Lehendabizi ikutu ote zitekean pentsatu genian, baiña gerora goitik behera berritu beharra izan diagu.

Diruak ditu, zerbaite probetxugarri egingo bagendu, pozik ginduzkek. Gure asmoa obra au aurrera eramatea danez, zera duk: etxe au bere indarrez autofinantziatzea. Orregatik ez duk asko izango baiña ordainketa bat eskatuko zioagu onuntz datozenel.

Z.A.: Besteak beste... Urola bailarako ere esan nahiren bat bai bide dik?

A. Zink: Ateak zabalik zeuzkagu. Itzaldi, konferentzi, elkarriketak, reflexioko gau-pasak, «Wek-end» serioak. Kondizionamendu bakarra izango likek. kristau-reflexio bideetan jo nahi diagu.

—oOo—

Au izan zen, irakurle, guk jakin genduan. Aukera bat geiago elkarrekin itzegiten ikasteko. Geroak... edo obekiago guk dugu azken itza.

Loiolako Etxe au zertarako? Orrelako Etxe askoren premia baduela Euskal Erriak derizkiot.

Juan Jose Goenaga

G O G O E T A K

MAIATZAK, 4

Esanekin eta itxurekin ez goaz inora gure egunetan. Zarata gogorak kanpoan —biotz zabaltasunaren agerkiak bailiran— eta diru zaltetan naaspillatua barrenean —bera degula gure leenengo jainkoa— ez dira biderik zuzenak gaurko gizonaren oniritzia guregana erakartzeko.

Vietnam dala eta ez dala, badira Ipar Ameriketako agerpen, erakuspen ugariak. Ez dira Protestanteak ixiltxoan daudenak. Ostetasun —protesta naiko badabilkite Nixon eta bere gobernuaren aurka. Begira, baiña, nolako albisteak datozkigun inguru aietatik. Aberats asko beren «abuztua» egiten ari dira Vietnamengo gudaz. Ondo emango dieten lanagietan jartzen dituzte beren diruak. Vietnamerako lan egiten duten langaiak irabazi ederrak ematen ari dira. Protestante —Eliz batzuk millaka ta millaka «dolar» eriotza Vietnamera eramango dituzten langai batzuetan, dituzte ipiñita...

Aspaldikoa da: Erri onek miñez gurtzen nau baiña bere biotza nigandik urrutiti bizi da. Esatetik izatera! Pentsatu nai det Eliz buru egiten dutenak dirala orrela jokatzeko dutenak. MAIATZAK, 5

Aginpide zaltetan illuna ikusten dedanean gizon baten biotzean, bildur naiz gizon orren egiteekin. Naastuko ditu goiak eta beak, gezurrak eta egiak, zeruak eta lurak bere biotz zikinlean dituan aundinaik aurrera eramateko.

Itxaropen geiago nuan (larregi ez baiña pixka bat geiago bai) Mobutu batean. Ortzak ikusi dizkiot, oraingoa, Malula kardenalakin izan duan joera loian.

kusi zuan Mobutu-k Zaire-ko Eliza ez zala bere naikeria, burukerietara etorriko. 55 gotzai, asko ziran guztien aurka jokatzeko. Patxadan jokatu du Mobutu-k. Zuzenak ez diren gizonen pazientzia izan du. Bere denboraren zain egon da. Une au eldu danean, dena argi —illupetan naastu eta erritarren begiak atzipetzeko, Elizaren seme on bat bailitz, adierazten eman nai izan ote dio munduari bere «borondate ona» eta Malula kardenalaren erriaren aurka jokatzeko?

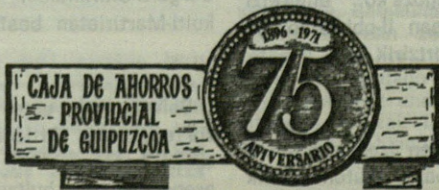
Nola geldituko dira Zaire —Erromako artu emanak?— Gordeko degu entzun eta ikusten deguna. MAIATZAK, 6

Otoitzik egin ote bear degu bizi geran leengo mundutik ain ez berdintsu-aurreratutako gurex munduan? Nork bere buru ukatzea zaindu ote ditek gure egunetan?

Kaur-gaurko teologo baten iritzia jakin izan nai det gai onetaz idatzi izan duan bere idatzit batean. Ebanjelioak eskatzen duan askatasunean bizitzen aalegintzen dan gizona —esango digu— buru ukatze mortifikazio oso osoan bizi da. Or nun dagoan benetako ildura: Bere griñak oinperatu; giza-zuzentasuna bizi; dirutik eta aginpidetik biotza askatu; esan bear zaiolari egia esan; baten kompromisoa aurrera eraman...

Orrelako bizitza ulertu ezikezkoa da otoitzik gabe. Orrela jokatzeko aalegintzen danak, bear bearrezko premiña arkituko du Jainkoarekin itz egiteko. Gure mundua gizon askatuak salbatuko dute eta askatasun barrukoak eziñ gizonak berenganatu Espirituaren graziaz gabe, otoltean arkitzen dan grazia gabe.

ARTEA

Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialak, 75 urte betetzean, orain arte bezela, gure Probintziaren alde lan egiten jarraituko duala adierazten die Gipuzkoar guztiei.

SANTA ENGRAZIA GURE ARTEAN

Santa Engrazia, Santa Martiri aspaldian gure artean debozio berezi izandakoa degu. Gure Geografian zenbait Eliza ta Ermita dituen.

Or dago Aizarna'n bat, mendi-tontor-tontorrean, Ermita sendo askoa, Gipuzkoa'ko lenengo Eliza izandakoa fama duana. Bear bada, ez da ala izango, bañan jendeak zerbait arkitzen dio, ala dala sinisteko. Zergatik? zer dala-ta?

Galdera au aztertu nai genduke guk emen, Z.A.ren irakurtzalleak, gai oni buruz leendik dakitenaz gain, beste zerbait geiago jakin dezaten.

Gipuzkoa'n anzo bat degu, izen ortako Eliza duana: Ursuaran, gaur Idiazabal'go lurtean, leen Segura'koan. Ortaz gañera Segura-lurrean, erribera-erriberan, Ermita bat, ez molanaikoa, erdi-romaniko, erdi gotikoa. Eta Ondarrabia'n, erriaren sarreran, beste bat.

Bañan lauretan ikusgarriena, Aizarna'koa, karaitzeko mendi-erpin-erpiñean, urrutitik arrigarri agiri dala.

Ala ere, Pirenez beste aldean, Zuberoa'n, bear bada oraindik izen aundiagoa izan du gure Martiriak. «Graxiz» eta «Engraxiz» beterikan dago ango emakumezkoen antropomimia. Bañan, ortaz gañera, erri berezi bat, euskera jatorrezko «Urdaitez» gañera, «Santa Garazi» izenez ezagutua. Atarratzetik gora, mendi-aldera, Zuberoa'ko eta Nafarroa'ko muga-aldean.

SANTA ENGRAZIA ZARAGOZA'N

Nor zan, ordea, eta nungoa, gure Santa Martiri, guretzat orren ospetsua? eta zergatik eta nola iritxi izan du, gizaldiz-gizaldi, olako arrera ta izen aundia gure artean?

—Santa Engrazia, zaragozatarra egiten da, Braga'n Lusitania'n, jaio omen-zan arren. Zaragoza'n du bere Eliza ederra; Eliza artan arkitzen bait dira Santaren gorpuzki-erlikiak, «Zaragoza'ko emeretz Martiriek» batean il-obi-sarkofago bikain batean eortzirik.

Santa Martiriaren izen eta jaiera Euskalerrian zabaldu zutenak, nik uste, Leire'ko beneditarrak izan ditugula.

Bigarren au, guk pentsatzen degu. Bañan lenengoa —Zaragoza'ko Martiri-kontu ori— V gizaldiko Olerkari sonatu, Prudentzio kalahorratarrak esanda dakigu, jakin. Ikus-tagun zeatzago bata ta bestea.

PRUDENTZIO, OLERKARI KALAHORRATARRA

Prudentzio ori, V gizaldiko latin-olerkari, mundu guzian ezaguna da. Kalahorra'n —Kalagurri'n obeto— jaioa, euskalduna, beraz, antziñako «Vasconesetako». Erroma'n ikasia, eta Erroma'n eta Italia'n ibilli ondoren, aizkenik Kalahorra'n eta Zaragoza'n bizi izan, eta emen bere olerki-lanik asko ta eder egiña.

Bera izan bait zan, gure «Kalahorra'ko Santu Martirien» martiritza ere kantatu zuana. Eta berak baita Zaragoza'ko Santa Engrazia'ren odol-ixurtze benetan kupigarrria. «Peristefanon» deritzan olerki-bilduman, IV kantuan, zortzi aapaldi Safiko elegantetan kantatu ere.

Daziano Gobernadorearen egunetan izan bide zan. Emezortzi Martiri egin zituan Gobernadore gogor ark Zaragoza'n. Eta, aietaz gañera, gure Engrazia gazteari bularrak alderen-alde ebaki zizkion —iñioiz Santa Ageda'ri bezela— biotzaren parean bular-barruko birrikak agirian uzteraño...

Bañan neskatzak gaztea ez bait zan orrenbestez il; denbora luzean, oñaze ikaragarritan «bizirik martir» izan ondoren, gangrenazko zauriz il zan aizkenik; gaxoa eta, il, berezi il zan arren, emezortzi Martiri aiekin batean eortzi zuten Zaragoza'ko kristauak, il-obi-sarkofago apañean. III gizaldian izan zan gauza. Osa'ko Martiri Bizente —gure «Bixintxo»— baño leentxu-ago, itxura danez. San Bizente onen martiritza ere, ederki asko kantatu bait zuan gure Prudentzio'k bere «Peristefanon'go» V Kantuan, latinezko bertso *yanbiko* biribilletan.

SANTA ENGRAZIA ETA LEIRE'KO BENEDITARRAK

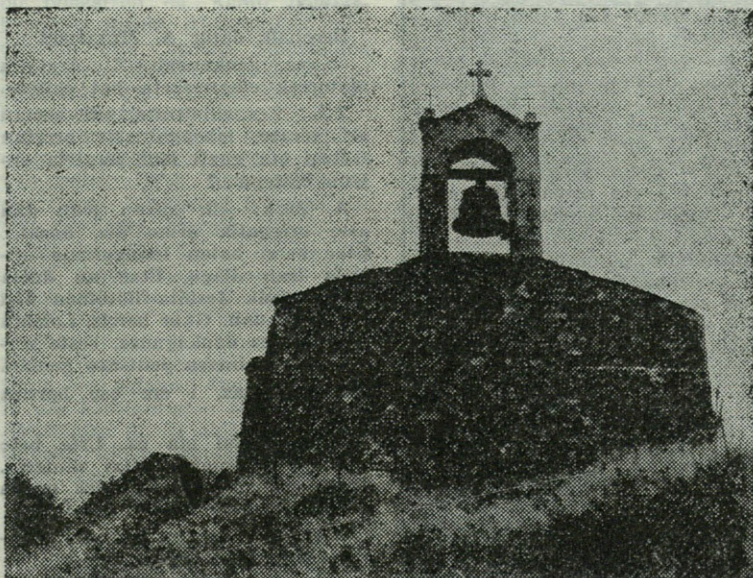
Gure Santa Martiria, beti zaragozatarretzat ezagutua izan dan arren, ez da bat-ere arritzeko, gure Prudentzio'k ain maitekiro kantatua izanez, Zaragoza ta Kalahorra'tik, Nafarroa'n zear aren izena gure artera ere iritxi izatea. Gauza bera gertatzen da, «Santu Martiri» kalahorrtar Emeterio ta Zeledonio'rekin ere. Guipuzkoa'n bertan bi eliza bait ditugu aien izeneko: Bergara-Oxirantzu'n bata, eta Azkoiti-Martirietan bestea...

Bañan, guk uste, Santa Engrazia'renekoan, Prudentzio'ren bertsoez beste zerbait ere izan zala, aren jaiaren bultzagarri gure artean: Leire'ko Monastegi nafarreko Beneditarraren eskua, alegia. Eta besteak beste, auxe da orren señaile: Pirene-mendiz beste aldeko *Sainte Engrace* deritzan Eliza, Leire'ko beneditarren «Gomendio-Eliz» izan zala, Nafarroa'ko Errege Jaun Santxo Ramirez'ek (1085) beneditar aieri emana, Paue'tik eta Oloron'dik barrena zetozen pele-

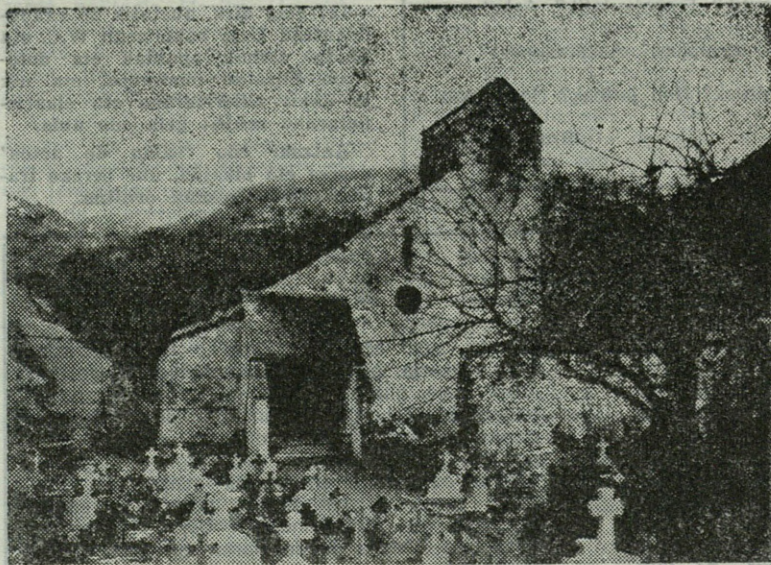
grinarien bideak zaitzeko, antxe, Pirene-mendietako porturik goren baten oñetan, Zuberoa'ko txoko ez-kutu-ekutu batean kokatua. Eliza erromanikoa, aundiz naiko aundi, eta alako kaxko egoki batean ikusgarri jarria... Nafarroa'ko Errege baten erregalia.

MONASTEGI ZAARREN GOMENDIOAK

Izan ere, antziñako Monastegi

Aizarna'ko Santa Engrazia, bera dagon arkaitza bezain sendo nolzpait egiña. (Arg. Peña Santiago).

Zuberoa'ko Santa Engrazia, bere antziñate aundiko bekozko sendoa ager duala. (Arg. Peña Santiago).

zaar aiek, «Gomendio-Elizak» ugari izan oi-zituzten baztarretan, ez beren inguruan bertan bakarrik, baita naiko urruti ere —Portugal'en ere ba zituzten Orreaga'ko Kalonjeak—. Leire'k izan zuan olako Gomendio bat, emen, gure inguruan, Donostia'n: gaur «Antiguokoa» esaten diogun Eliza, alegia; eta berdin baita, arutzagoko «San Juan de la Peña» ere izan zuan beste bat, Gipuzkoa-Gipuzkoa'n, Altzoazpiko Eliza, alegia; eta berdintsu, baita, Ugarte-Amezketak'koa ere, eta, gaur Albiztur'ko barrio egiten dan, Santa Marina'koa; eta, berdin baita

«San Millan de la Cogolla'ko» Monastegiak, Astigarribia'ko San Andres Eliza antzin-antziñakoa...

Guzti au, ordea, Pirene'z onuztik; bañan, mendiz arutz-aldetik an zegon, leen aipatutako *Sainte Engrace*, Prantzi-aldetik Ori'ko portuan barrena onuntza zetozen peleginarienzako babesgarri ipiña; eta, andik beerago ere, Ibañeta'ko portuan barrena zetozenentzat an zegon Zize'ko «Bixintxo» San Bizente'rena; eta gorago, Ibañeta'ko lepo-lepoan «Salbatore» izeneko Etxe eta Ermita... Dana, Leire'ko Monastegiaren Gomendio.

Ugarte eta Motriku'ko Astigarribia, asieran izan ziran bezela...

SANTA ENGRAZIA'REN MARTIRITZA, PRUDENTZIO'REN OLERKIETAN

Orain, gure Olerkari kslahorratarrak Santa Engrazia'ren martiritza nola kantatu zuan jakin nai duanarentzat, bereala ipiñiko diogu euskeraz, ark, orain milla ta seireun urte, latin ederreko *Safiko* biribilletan ziona:

1) «Iñungo Martirik ez du izan, zuk izan dezun bereizkuntzarik; martiri izanez, munduan bizirik irautea. Zu bakarrik bizi izan bait zera, zere buruaren «oñordeko» munduan».

2) «Bizi, bai, eta konta al izan gañera iñori zure gorputzeko oñaze ikaragarriak, eta, zere aragi-zatiak ikutuaz, erakutsi nolako zain gazi-tuak daukatzun gorputzeko ebaki izugarri oletan».

3) «Iltzalle gogorrek, saiets guzia ebaki dizu; odola darizu; gorputz-atalak zarratatuak daukatzu; bularrak, moztuak, eta, biotzaren inguruan birrikak berak ageri».

4) «Iltzeko baño askoz aundia-goko miñak artu dituzu; eriotzak onezkero ez lizuke, oñazeak eten besterik egingo eta gorputzari ondo merezia duan atsedena eman».

5) «Zauriak gordiñik irauten dizute luzaro gorputzean; eta zañetan erresumin erregarria sentitzen dezu, muin erdi-usteletatik darizun gesalak oñazea zerbait goxatzen dizula».

6) «Iltzallearen ezpatak eriotz osoa ukatu dizun arren, benetan illik dagonaren koro betea ematen dizute zuri zure gorputzeko ebakiak».

7) «Ikusi degu, ikusi, tenazaren ortz estuetan estuturik gibel-zatia zure gorputzetik gogor kendua; orla ba du zerbait zurerik erio otzak zerori oraindio bizi zeralarik».

Olakoxe bertso garratz-gogorrek kantatzen dizkio Prudentzio'k gure Martiri Engrazia'ri bere «Peristefanon'go» IV Kantuan.

Bukatzeko, berriz, onela bait dio aizkenik:

8) «Olakoxe aintza berezia opa dio Kristo'k gure Zaragoza'ri: ebaki ondoren bizirik dirauan Martiri baten etxe autatua izatea».

LEKUONA'tar MANUEL'ek